

Universitetet
i Stavanger

**Ingunn Tollisen Ellingsen, Elisabeth
Enoksen, Heidi Lie Eriksen, Anne Svalastog,
Hulda Mjöll Gunnarsdóttir og Geir Eikeskog**

For Alle Sandnes – Et inkluderingsprosjekt

Forebygging av utenforskap blant barn og
unge: Erfarings- og behovskartlegging

RAPPORT NR. 138

UNIVERSITETET I STAVANGER

FEBRUAR 2026

Universitetet i Stavanger
Postboks 8002, Ullandhaug
N-4068 Stavanger NORGE
www.uis.no

Rapporter fra UiS
Rapport nr. 138

ISSN: 2387-6662
ISBN: 978-82-8439-455-8

Bilde forside: Michal Parzuch Owski, Unsplash
Bilde bakside: Hannah Busing, Unsplash

Rapport nr. 138, UiS:

For Alle Sandnes – Et inkluderingsprosjekt

Forebygging av utenforskap blant barn og unge i Sandnes:
Erfarings- og behovskartlegging

Ingunn Tollisen Ellingsen
Elisabeth Enoksen
Anne Svalastog
Heidi Lie Eriksen
Hulda Mjöll Gunnarsdóttir
Geir Eikeskog

Partnere For Alle Sandnes:

Forord

Denne rapporten er et resultat av et samarbeid mellom engasjerte aktører og virksomheter i Sandnes kommune, ungdommer og foreldre som på ulike måter har bidratt med kunnskap, erfaringer og innsikt.

Det å lære av menneskers erfaringer med utenforskap er viktig for å utvikle en dypere forståelse av hva det vil si å oppleve ekskludering i hverdagen. En særlig stor takk til ungdommene som har delt sine historier om å stå utenfor fellesskapet. En stor takk også til foreldre som har satt ord på hva det innebærer å være forelder i en situasjon med vedvarende lavinntekt. Dere har bidratt med viktig kunnskap, og vi håper vi har forvaltet den på en god måte i denne rapporten.

Vi ønsker også å takke alle som har tatt seg tid til å svare på spørreskjemaet som ble sendt ut til frivillige aktører og offentlige virksomheter som jobber med barn og unge i Sandnes.

Videre vil vi takke for et godt og inspirerende samarbeid med samarbeidspartnere i *For Alle-prosjektet*. En ekstra stor takk til Geir Eikeskog som har hatt en sentral rolle i å formidle informasjon om studien og rekruttere deltakere. Geir har også bidratt i utviklingen av intervjuguide, spørreskjema og utformingen av rapporten.

Forskergruppen har bestått av forskere fra Institutt for sosialfag ved UiS: førsteamanuensis Elisabeth Enoksen og førsteamanuensis Hulda Mjöll Gunnarsdóttir har vært involvert i den kvantitative delen, og førsteamanuensis Heidi Lie Eriksen og førsteamanuensis Anne Svalastog har vært involvert i den kvalitative delen av prosjektet. Professor Ingunn T. Ellingsen, leder av Nettverk for velferdsforskning, har ledet forskningsarbeidet.

Vi håper rapporten kan bidra til økt forståelse, refleksjon og videre utvikling av samarbeidet mellom virksomheter i offentlig sektor og frivillige aktører som jobber med barn og unge.

Prosjektet *For Alle Sandnes* har mottatt støtte fra Sparebankstiftelsen SR-bank.

Universitetet i Stavanger, februar 2026

Ingunn Tollisen Ellingsen
Prosjektleder
Ingunn.t.ellingsen@uis.no

Innhold

Kapittel 1: Bakgrunn for prosjektet.....	3
1.1 Innledning	3
1.2 For Alle Sandnes	4
1.3 Samskaping av kunnskap	7
Kapittel 2: Utenforskap – en samfunnsutfordring	9
2.1 Hvordan forstå utenforskap?	9
2.2 Sosial ulikhet og utenforskap	10
2.3 Konsekvenser av utenforskap.....	12
2.4 Samfunnsoppdraget – Ingen barn og unge utenfor!	13
Kapittel 3: En teoretisk inngang til utenforskap	15
3.1 Mattering.....	15
Kapittel 4: Metode	18
4.1 Forskningsdesign	18
4.1 Spørreundersøkelse til virksomheter og aktører.....	18
Utvalg	19
Demografiske egenskaper ved utvalgene	20
Analyser og begrensninger	20
4.2 Kvalitative intervju med ungdom og foreldre	21
Intervjuguide	21
Rekruttering.....	22
Intervju med unge	23
Intervju med foreldre	24
Transkribering og analyser	24
Forskningsetiske overveielser	25
Kapittel 5: Resultater.....	26
5.1 Resultater fra spørreundersøkelse til virksomheter og aktører	26
Utenforskap som utfordring	26
Fritidstilbud	26
Virkemidler for inkludering	27

Informasjon og tilgjengelighet	29
Økonomiske rammer for inkluderingsarbeid.....	30
Samarbeid mellom instanser	31
5.2. Resultater fra fritekstsvar	34
5.2 Unges erfaringer med utenforskap.....	41
Utenforskapserfaringer.....	42
Relasjonell sårbarhet	44
Økonomisk sårbarhet	45
Inkluderingsarenaer og voksnes rolle	46
5.3 Foreldres erfaringer med utenforskap	49
Vedvarende levekårstress	49
Å oppleve at levekår går ut over barna.....	52
Utenforskap i møte med majoritetssamfunnet	53
Tilgang til barnas fritidstilbud	54
Kapittel 6 Hovedbudskap og anbefalinger	58
6.1 Utenforskap som utfordring	58
Anbefaling:	59
Konkrete innspill til tiltak fra aktører og virksomheter:	59
6.2 Relasjonell og økonomisk sårbarhet.	59
Anbefaling:	60
Konkrete innspill til tiltak fra aktører og virksomheter:	61
6.3 Lavekårsstress og bekymringer blant foreldre.....	61
Anbefaling:	61
Konkrete innspill til tiltak fra aktører og virksomheter:	62
6.4 Behov for bedre samordning og tilgjengelig informasjon.....	62
Anbefaling:	62
Konkrete innspill til tiltak fra aktører og virksomheter:	63
6.5 Betydningen av inkluderende fritidsarenaer	63
Anbefaling	64
Konkrete innspill til tiltak fra aktører og virksomheter:	64
6.6 Studiens begrensninger	64
Referanser.....	67

Kapittel 1: Bakgrunn for prosjektet

1.1 Innledning

For Alle Sandnes er et prosjekt med formål om å bedre levekårene for barn og unge i Sandnes. Initiativtakerne ønsker gjennom prosjektet å styrke samarbeid mellom frivillige organisasjoner og mellom frivillig og offentlig sektor for å motvirke utenforskap blant unge i Sandnes kommune. I forbindelse med søknad til Sparebankstiftelsen SR-bank om prosjektmidler til *For Alle Sandnes*, ble Universitetet i Stavanger ved Nettverk for velferdsforskning kontaktet, og det ble utarbeidet en intensjonsavtale om å bistå prosjektet i en behovsanalyse. Da prosjektet fikk tilslag på prosjektmidler, ble det etablert et formalisert samarbeid med Nettverk for velferdsforskning, og flere forskere med metodekompetanse og kunnskap om utenforskap blant barn og unge ble koblet på. Høsten 2025 har forskerne gjennomført en kartlegging av organisasjoners arbeid og erfaringer med relevans for prosjektets formål, samt innhentet erfaringer fra unge og foreldre som har, basert på egenerfaring, kunnskap om hva det vil si å være i utenforskap.

Det overordnede formålet med prosjektet *For Alle Sandnes* er å utvikle et tydelig og systemforankret samarbeid mellom organisasjoner som jobber med barn og unge i Sandnes, for å stå bedre rustet til å fange opp barn og unge i fare for utenforskap. Dette innebærer blant annet bedre koordinering mellom frivillige aktiviteter og kommunale tiltak. Videre at samarbeidet mellom frivillige organisasjoner og kommunen inngår i kommunale strategier for å styrke barns muligheter til å utvikle sitt potensial og oppleve fellesskap, deltakelse og tilhørighet i samfunnet. Prosjektet er et samarbeid mellom Sandnes kommune, Hjerte for Sandnes, Nabolaget og Sandnes Røde Kors. Prosjektet kan sees i sammenheng med Sandnes kommunes Frivillighetsstrategi 2024-2028 som ble vedtatt av kommunestyret i januar 2024, og etableringen av Sandnes inkluderingsråd høsten 2024. Kommunens frivillighetsstrategi har til hensikt å bidra til å gjøre kommunen bedre i stand til å møte de utfordringene samfunnet står overfor, særlig knyttet til unge som står utenfor skole, utdanning og arbeidsliv, og unge som opplever å stå utenfor fellesskapet. Den demografiske utviklingen med økt press på helse- og velferdstjenester,

sammen med økt sosial ulikhet, utenforskap og ensomhet, gjør at kommunen mer enn noen gang er avhengig av et godt samarbeid med frivillige sektorer, både frivillige organisasjoner, frivillighetssentraler og enkeltpersoners frivillige innsats. Strategien har altså som mål å styrke kommunens samarbeid med disse aktørene.

Parallelt med lanseringen av kommunens frivillighetsstrategi, tok fem frivillige organisasjoner (Hjerte for Sandnes, Røde Kors, Språkverkstedet, Fullt Fokus og Sandnes Sanitetsforening) initiativ til et samarbeid mellom organisasjoner i Sandnes kommune som jobber med livsmestring hos mennesker i sårbare situasjoner og fremmer inkludering i storsamfunnet. Initiativet resulterte i etableringen av Sandnes inkluderingsråd – en fellesorganisasjon for frivillige organisasjoner som jobber med sosial velferd i Sandnes kommune. Inkluderingsrådet ønsker å være en tilrettelegger og støttespiller for medlemsorganisasjonene, og jobber for å styrke samarbeidet mellom medlemsorganisasjoner, foreninger og lag i storsamfunnet, næringslivet og kommunen. I dag er 20 organisasjoner tilsluttet Sandnes Inkluderingsråd.

Frivillighet er en grunnleggende del av menneskenes liv og virke og er en forutsetning for et aktivt og levende lokalsamfunn. Frivillig sektor bidrar til bedre folkehelse, et rikt og mangfoldig kulturliv og muligheten for en aktiv fritid med sosiale møteplasser. Frivillighet øker samfunnets sosiale kapital ved at tillit, identitet og samhold skapes i møter mellom mennesker

(Frivillighetsstrategien, Sandnes kommune, s. 2)

1.2 For Alle Sandnes

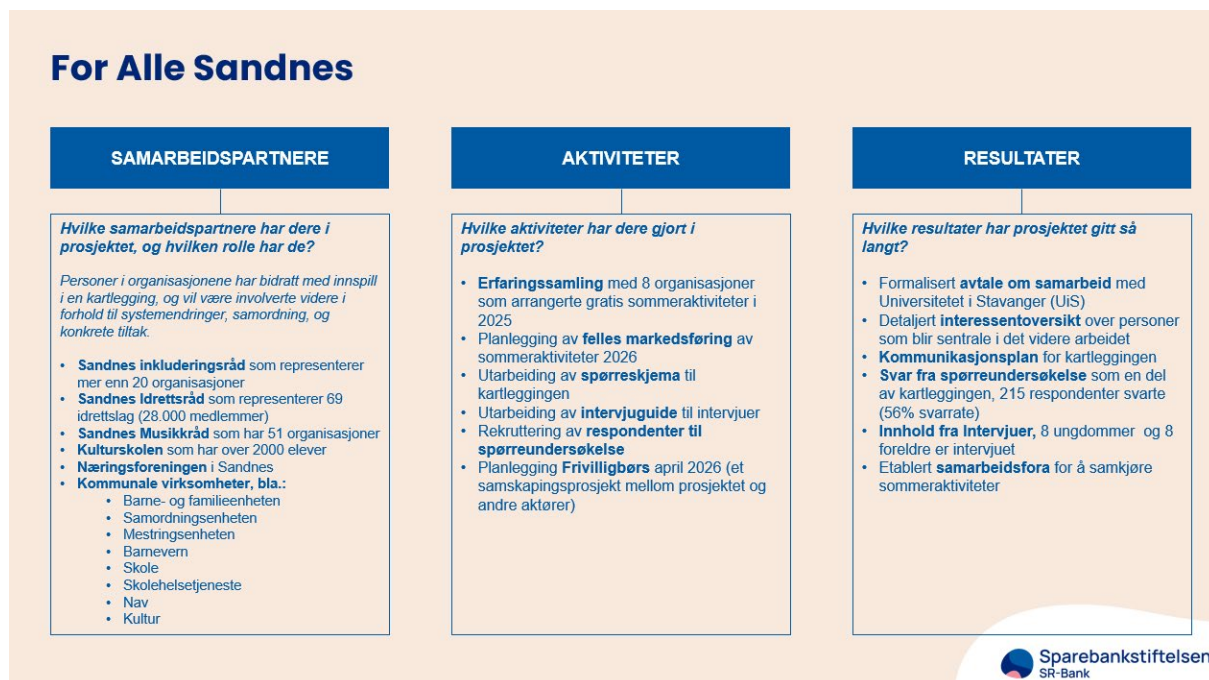
Høsten 2024 gikk organisasjonene Hjerte for Sandnes, Språkverkstedet (som endret navn til Nabolaget i 2025), Sandnes Røde Kors og Sandnes kommune sammen om en søknad om midler fra Sparebankstiftelsen SR-Bank til prosjektet *For Alle Sandnes*. Søknaden ble innvilget, og ga mulighet for å tilsette en prosjektleder i 100% stilling over 3 år. Geir Eikeskog ble tilsatt fra 1. mai 2025, som også er datoen for når prosjektet formelt startet opp.

Prosjektets hovedmålsetting er å bedre levevilkårene for barn og unge i Sandnes. Dette skal oppnås gjennom (1) et tydeligere og mer systemforankret samarbeid mellom organisasjoner, (2) etablering av nye samarbeidsmåter, (3) aktivt og strategisk arbeid for å få med flere barn og unge, og (4) bedre samordning av prosjekter og aktiviteter. Gjennom

disse handlingsorienterte dimensjonene, er målet at alle skal få mulighet til å delta i fritids- og nærmiljøaktiviteter, uavhengig av økonomi og bakgrunn.

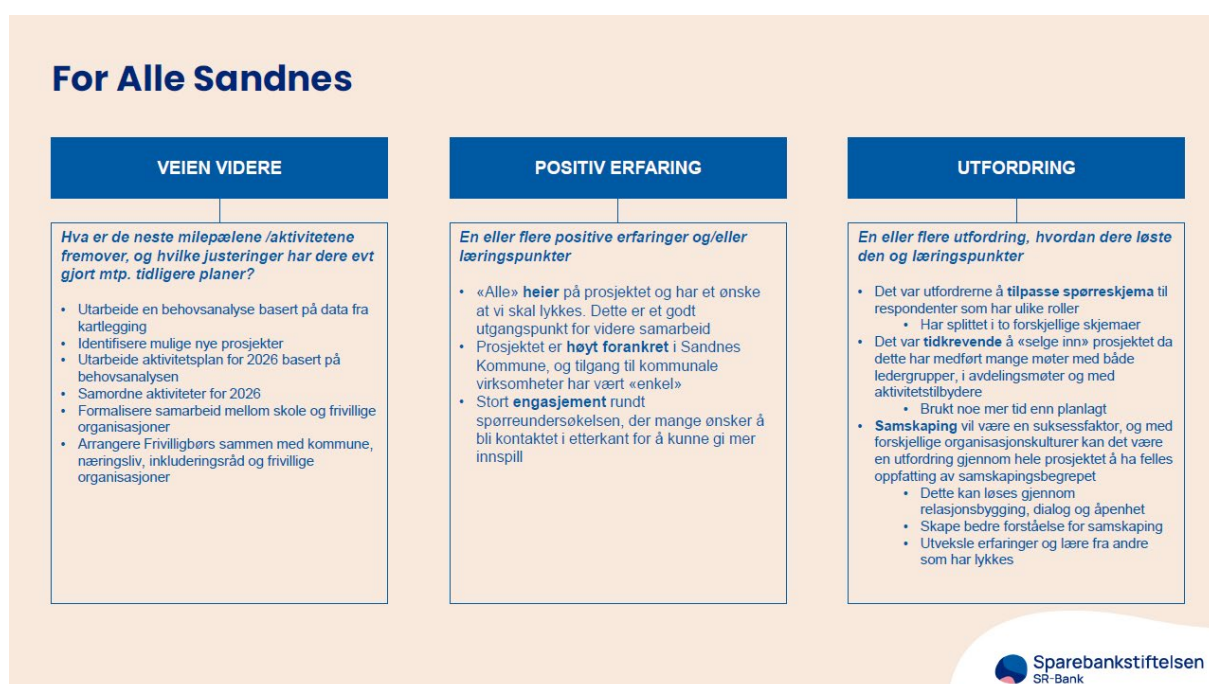
Bakgrunnen for initiativet til *For Alle Sandnes* var en forståelse av at mange organisasjoner jobber aktivt for å redusere utenforskap utfordringer, men at organisasjonene mangler kunnskap om hverandre og mangler koordinering av tilbudene for å gi et helhetlig tilbud som treffer de unge. Selv om det finnes mange og gode fritids- og nærmiljøtilbud i Sandnes, mangler vi kunnskap om hvorvidt grenseflatene mellom dem skaper glippsoner for barn og unge i sårbare livssituasjoner. Det er også en bekymring knyttet til antallet barn og unge som vokser opp i fattigdom i Sandnes, som har økt betydelig siden 2013.

Figur 1.1 nedenfor gir en oversikt over samarbeidspartnere i prosjektet, aktiviteter som er planlagt som del av prosjektet og resultater som prosjektet så langt har oppnådd (per desember 2025). Så langt knytter resultatene i hovedsak til datainnsamling i forbindelse med forskningsdelen av prosjektet. Videre er det utarbeidet en oversikt over ulike aktuelle aktører som vil være sentrale for å lykkes med prosjektet. Videre er det etablert et formelt samarbeidsforum for å koordinere ulike aktiviteter.

Figur 1.1 Oversikt over samarbeidspartnere, aktiviteter og resultater i For Alle Sandnes utarbeidet av prosjektleder Eikeskog (fra presentasjon om status i prosjektet desember 2025).

Figur 1.2 gir en oversikt over det videre arbeidet i prosjektet, og hvordan funnene fra kartleggingen, som denne rapporten presenterer, vil bli brukt i det videre arbeidet. Prosjektlederen har ensidig møtt positive forventninger til For Alle-prosjektet og opplever at prosjektet har en solid forankring i kommunen. Dette har hatt viktig betydning for tilgangen til relevante kommunale virksomheter. Som vi skal komme tilbake til, kan prosjektet betegnes som et samskappingsprosjekt, som kan være utfordrende fordi de ulike sektorene har ulik styringsstruktur og ulike oppgaver. Derfor er det lagt mye arbeid ned i å bygge relasjoner og skape tillit mellom de involverte. I arbeidet for å motvirke utenforskap blant barn og unge har tradisjonelle tiltak alene ikke vist seg å være

tilstrekkelige. Samskaping kan derfor åpne for nytenkning og innovasjon i hvordan virksomhetene jobber sammen, hvor aktørene deler sin kompetanse, som igjen kan gi mer treffsikre tiltak.

Figur 1.2 Oversikt over veien videre, hvordan prosjektet er blitt tatt imot i sektorene og hvordan utfordringer har vært håndtert.

Høsten 2025 har forskere tilknyttet Nettverk for velferdsforskning gjennomført to delstudier: en kartleggingsstudie (kvantitativ) blant aktører og virksomheter som møter barn og unge i Sandnes og en erfaringsstudie (kvalitativ) blant ungdom og foreldre som erfarer utenforskap. Resultatene fra forskning presenteres i kapittel 5.

I likhet med det overordnede prosjektet, har samskaping vært sentralt også i utformingen av forskningsdesignet og gjennomføringen av delstudiene. Prosjektleder for *For Alle Sandnes*, Geir Eikeskog, har vært involvert i de ulike fasene av forskningsprosjektet og har også vært et viktig bindeledd til styringsgruppen og ulike aktører som er tilknyttet prosjektet.

1.3 Samskaping av kunnskap

OECD (2015) understreker at samskaping må være en nøkkelstrategi for omstillinger som er nødvendige i samfunnet. Samskaping av kunnskap innebærer at ulike aktører inngår i likeverdig partnerskap for å samarbeide om utvikling av ny kunnskap, eller «utvikler ny velferd sammen», slik NOU 2020:15¹ slår fast. Utredningen poengterer at frivillige aktører også er en sentral part i et slikt samarbeid. Nettverk for velferdsforskning har som mål å fremme samskaping av kunnskap med velferdssektoren, og derfor var det ikke vanskelig å takke ja til forespørselen om å gå inn som samarbeidspartner i *For Alle Sandnes*.

Messiha et al. (2025) trekker frem fem grunnleggende prinsipper for samskaping av kunnskap. Den første er at flere aktører jobber sammen (1), videre at disse lærer av hverandre og gjennom den felles innsatsen som legges ned (2). Kunnskap som utvikles er kontekstuell (3) og bidrar til felles forståelse (4), som fordrer at samskapingsprosesser er preget av en åpen, tillitsfull og inkluderende dialog (5). Det er økt søkelys på samskaping i offentlig sektor, og en kan skille mellom samskaping på makronivå som knytter seg til involvering og medvirkning i utvikling og innovasjon i kommunen, og samskaping på mikronivå som handler om samspillet med innbyggere som er berørt av en tjeneste og/eller andre sektorer i leveransen av tjenestene.

I inkluderingsprosjektet *For Alle Sandnes* har ulike aktører vært sammen om utviklingen og implementeringen av prosjektet. Nettverket ble i utgangspunktet bedt om å bistå i gjennomføring av en behovsanalyse og i samordning av kommunale og frivillige ressurser gjennom kommunale planverk. Ved tilslag ble ressursene som opprinnelig var budsjettert

¹ NOU (2020:15) Det handler om Norge.

til forskningsdelen halvert. Erfarings- og behovsanalysene som presenteres i denne rapporten er dermed tilpasset gjeldende budsjettamme.

Kapittel 2: Utenforskap – en samfunnsutfordring

2.1 Hvordan forstå utenforskap?

Utenforskap blant unge er en av vår tids samfunnsutfordringer som har store konsekvenser – både for den enkelte, deres nærmeste og for samfunnet. Det kan være vanskelig å finne en entydig og samlende definisjon av utenforskap. I offentlig statistikk blir utenforskap blant unge ofte definert ut fra inkludering i utdanning og arbeidslivstilknytning gjennom jobb eller arbeidsmarkedstiltak. Både internasjonalt og i Norge brukes begrepet NEET² om denne formen for utenforskap. Foreløpige tall fra Statistisk sentralbyrå (Pettersen & Røv, 2025) viser at over 100 000 personer i aldersgruppen 15-29 år stod uten tilknytning til arbeid, utdanning eller arbeidsmarkedstiltak i 2024. I norsk statistikk blir NEET-gruppen målt på et bestemt tidspunkt (tverrsnittsanalyse), som også inkluderer de som sto *midlertidig* utenfor utdanning, arbeid og tiltak på måletidspunktet. NEET er derfor en forholdsvis snever innramming av utenforskap, ettersom unge kan oppleve utenforskap og samtidig ha en tilknytning til en utdannings- eller arbeidslivsarena (og vice versa). Andelen unge i NEET-kategorien inkluderer dermed også personer som relativt enkelt kan «komme tilbake» og som ikke nødvendigvis opplever sin situasjon som utenforskap. Unge med mer sammensatte livsbelastninger vil i større grad oppleve at de har begrensede muligheter for innpass i samfunnet, fordi livsbelastningene står i veien for mulighetene, og fordi samfunnet ikke er godt nok rigget for å inkludere personer i marginaliserte livssituasjoner. Det gjør at unge med ulike livsbelastninger både står lenger i denne formen for utenforskap, som defineres som NEET, og samtidig opplever at det ikke er rom for dem i fellesskapet.

Utenforskap kan dermed også være en subjektiv opplevelse av å føle seg utenfor. På engelsk brukes ofte marginalisering eller sosial ekskludering som begreper for utenforskap. Dette er begreper som favner situasjoner der enkeltpersoner eller grupper blir hindret i å delta i samfunnets økonomiske, sosiale, kulturelle eller politiske liv, og har med det et bredere begrepsinnhold enn en kategori basert på «objektive» kriterier som

² NEET er en forkortelse for “Not in Employment, Education or Training” (ikke i arbeid, utdanning eller tiltak).

utdanning- og arbeidslivstilknytning. Voksne for barn (Horn, et al., 2020) gjør en distinksjon mellom objektivt og subjektivt utenforskap. Objektivt utenforskap handler om at en person oppfyller et eller flere bestemte kriterier, hvor de i tillegg til det å stå utenfor skole/utdanning og arbeidsliv også har med kriterier knyttet til isolering i forbindelse med gaming/spillavhengighet, angst/psykisk sykdom eller fysisk sykdom/skade/funksjonsnedsettelse. Subjektivt utenforskap defineres som «*En person som deltar på overnevnte arenaer, men som likevel har en opplevelse av å stå utenfor*» (s. 10). En undersøkelse Respons Analyse gjennomførte på vegne av Voksne for barn viser at mens 1/3 av de spurte står i det som de betegner som objektivt utenforskap, opplever 2/3 å stå utenfor, altså subjektivt utenforskap³. Rapporten viser dessuten at de unge som var med i studien skammet seg over sin situasjon, og at mange opplevde psykisk uhelse både som en årsak til og en konsekvens av utenforskapet (Voksne for barn, 2020).

2.2 Sosial ulikhet og utenforskap

Sosial ulikhet er ifølge Grønmo et al., (2021) en «systematisk skjevfordeling av ressurser, gode, status og makt mellom individer, grupper, områder eller land (s. 11). Et slikt perspektiv på sosial ulikhet handler om at det er trekk ved samfunnet har betydning for hvordan sosial ulikhet utvikles og opprettholdes – at sosial ulikhet ikke ensidig kan forstås ut fra den enkeltes valg fordi strukturelle forhold også virker inn på hvilke muligheter den enkelte har (Ellingsen et al, 2023. s. 89).

Sosial ulikhet i barndommen er den hovedfaktoren som legger størst begrensning for barn og unges muligheter (Evensen et al., 2021; Fyhn et al., 2021). Til tross for at vi har en utjevnerende politikk i Norge, som vektlegger å gi barn og unge like muligheter og motvirke utenforskap, har det de senere årene vært en økt bekymring for barn og unge i risiko for utenforskap. For eksempel viser folkehelse rapporten fra 2022 at det er store sosiale helseforskjeller i Norge som henger sammen med sosioøkonomiske forhold som utdanning og inntekt (Syse et al., 2022). En nylig publisert rapport fra Folkehelseinstituttet viser dessuten at barn av foreldre med lav inntekt eller utdanning har økt risiko for å

³ Undersøkelsen Respons Analyse har gjennomført for Voksne for barn bygger på 17 dybdeintervju og 365 nettintervju med unge fra hele landet. Undersøkelsen presenteres i Voksne for barn (2020).

oppleve psykiske helseproblemer, og videre at sosial ulikhet i barndommen kan gi langsiktige konsekvenser for utdanning, arbeidsliv og livskvalitet (Andersen et al., 2025). Utover 2000-tallet var det en markant økning av andelen barn og unge under 18 år som vokste opp i lavinntektsfamilier. I perioden 2000 til 2020 var økningen fra 4% til 11,7% (SSB, 2023). De siste fem-seks årene har det imidlertid vært en positiv utvikling med færre barn og unge i denne gruppen i Norge. Andelen utgjorde i 2023 rett i underkant av 10%⁴. I Sandnes kommune var andelen 7,5% i 2023 mot 9,7% i 2020 (SSB, 2024).

Risikofaktorer som øker faren for utenforskap kan være knyttet til både personlige, relasjonelle og strukturelle forhold, og disse er ofte sammenvevde (Hansen et al., 2020). Det innebærer at mange forhold kan spille inn, som i tillegg kan ha en akkumulerende virkning, slik NEET-rapporten fra NORCE viser. Unge som mangler tilhørighet har ofte kombinasjoner av lav sosioøkonomisk status, psykisk uhelse og psykososiale og relasjonelle utfordringer (Fyhn et al., 2021).

Det finnes flere dokumenterte sammenhenger som belyser hvordan sosial ulikhet virker inn på utenforskap blant barn og unge, og faktorer knyttet til sosioøkonomisk status i barndommen påvirker sannsynligheten for å bli stående utenfor arbeid utdanning eller opplæring senere i livet. For eksempel er det klare utviklingsforskjeller i utdanningsnivå mellom barn av foreldre med lav og høy inntekt, som er dokumentert i flere studier (Sandsør, et al., 2023; Størksen et al., 2015; Ribeiro, et al., 2023). Sosial risikofaktorer ser også ut til å ha en langvarig innvirkning (Evensen et al, 2021; Fyhn et al., 2021). For eksempel viser forskning at elever fra vanskeligstilte familier har lavere skoleprestasjoner enn sine jevnaldrende (Sandsør, et al., 2023; Bakken & Elstad, 2012; Nordahl & Nordahl, 2023).

Et annet eksempel er barns deltakelse i organisert fritid. Organisert fritidsaktiviteter er en viktig sosial arena for barn og unges opplevelse av inkludering og fellesskap, og organisert idrett er den vanligste fritidsaktiviteten blant barn og unge (Regjeringen, 2023). Tall fra Statistisk sentralbyrå for 2024 viser at nærmere 73% av barn og unge (6-15) driver med organiserte treningsaktiviteter (SSB, 2025), men at deltakelsen varierer ut fra foreldrenes

⁴ Tallene for 2024 viser en liten økning, og for 2024 var det i alt 98 700 barn under 18 år i familier med vedvarende lav husholdningsinntekt (10,2%)

sosioøkonomiske situasjon. En nærmere gjennomgang av SSB-tallene viser at hele 41% av barn fra familier i laveste inntektskvartil *ikke* driver med organisert idrett, og andelen er enda høyere blant barn med foreldre i lavinntekt (48%). Til sammenligning er andelen barn som *ikke* driver idrett fra familier i den høyeste inntektskvartilen 17%. Videre viser tallene at langt flere barn driver med to eller flere aktiviteter når foreldre har høyere inntekt sammenlignet med barn fra familier i andre innteksgrupper (Dalen, 2025). Siste Ungdata-undersøkelse⁵ peker samtidig på en positiv utvikling i andel norske tenåringer som deltar i organiserte fritidsaktiviteter (organisasjon, klubb, lag eller forening). Tallene for 2023/2024 viser en økning for første gang på flere år (Bakken, 2024). Det sagt, så er det snakk om to prosentpoengs økning, og fortsatt er det et betydelig antall tenåringer som ikke deltar i en fritidsaktivitet gjennom en organisasjon, en klubb, et lag eller en forening.

Bekjempelse av ulikhet er også en av tre overordnede dimensjoner ved FNs bærekraftsmål, som på mange måter har paralleller til å bekjempe utenforskap.

Figur 2.1 FNs bærekraftsmål – en felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringer innen 2030.

2.3 Konsekvenser av utenforskap

Utenforskap har betydelige konsekvenser både for den enkelte og for samfunnet, og konsekvensene på individ- og samfunnsnivå har en forsterkende dynamikk. Oslo

⁵ Ungdata er en nasjonal studie som gjennomføres ved landets ungdomsskoler og videregående skoler over hele landet. Ungdommer fra totalt 212 kommuner besvarte undersøkelsen i 2023 og 2024.

Economics, sammen med Hyggen og Ekhaugen (2021), har på vegne av Barne- og familiedepartementet estimert samfunnskostnadene av tidlig marginalisering og utenforskap. De kom fram til at disse utgjør om lag 73 milliarder kroner årlig. Oppsummert vet vi fra forskning at:

- Utenforskap er den faktoren som i størst grad begrenser barn og unges muligheter (Evensen et al, 2021; Fyhn et al. 2021).
- Utenforskap blant unge gir redusert livskvalitet, psykiske og fysiske helseutfordringer (Brandt, et al., 2022; Fyhn et al., 2021; Filia et al., 2025; Goldblatt et al., 2023).
- Eksposering for faktorer som er relatert til lavere sosioøkonomisk status gir økt risiko for å stå utenfor skole, utdanning og arbeid senere i livet (OECD; 2018).
- Barn som vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt er overrepresentert i barnevernet (Kojan & Storhaug, 2021; Backe-Hansen et al., 2014).

De belastninger utenforskap har for den enkelte er i seg selv en samfunnskostnad, både her og nå, men også for framtidig verdiskapning som utdanning og arbeidslivsdeltakelse gir. Utenforskap handler om at viktige ressurser går tapt. Når barn og unge opplever utenforskap, øker risikoen for at samfunnet går glipp av kompetanse, kreativitet og arbeidskraft vi trenger for et bærekraftig samfunn. Den demografiske utviklingen med en aldrende befolkning og lavere fødselstall forsterker konsekvensene av tidlig utenforskap. Å forebygge og motvirke utenforskap er derfor ikke bare et spørsmål om å redusere konsekvenser for den enkelte og de samfunnskostnadene som følger av utenforskap her og nå. Det handler også om en strategisk investering i verdiskapning for samfunnet framover.

2.4 Samfunnsoppdraget – Ingen barn og unge utenfor!

Selv om Norge sammenlignet med mange andre land har relativt små sosiale forskjeller, er det altså likevel en betydelig andel barn og unge som vokser opp i en hverdag preget av marginalisering og utenforskap. Bekymringer for situasjonen til barn og unge som erfarer eller er i risiko for utenforskap og den kostnaden utenforskapet har, både for den enkelte, nærstående og for samfunnet, ligger til grunn for Stortingsmelding 28 (2024-2025), *Tro på framtida – uansett bakgrunn* (Oppvekstmeldinga), som ble lagt fram våren 2025 (Meld.st.

28 (2024-2025)). For å motvirke utenforskap blant barn og unge, tar regjeringen til ordet for en nullvisjon for utenforskap som omtales som samfunnsoppdraget *Ingen barn og unge utenfor* og skal sikre inkludering av barn og unge (Regjeringen, 2025). Samfunnsoppdraget fordrer en bred mobilisering i offentlig, frivillig og privat sektor.

Oppdraget harmonerer godt med hensikten med prosjektet For Alle Sandnes, som nettopp har som mål å mobilisere offentlig og frivillig sektor til bedre samhandling for å sikre at ingen barn og unge i Sandnes står utenfor fellesskapet.

Kapittel 3: En teoretisk inngang til utenforskap

3.1 Mattering

Mattering er et teoretisk perspektiv som er relevant når vi snakker om utenforskap, ettersom det kan sees på som en motsats til både «subjektivt» og «objektivt» utenforskap. Oversatt fra engelsk til norsk betyr mattering å oppleve å ha betydning. Krokstad (2021) og von Heimburg & Ness (2021) har oversatt mattering til begrepet betydningsfull og understreker at fellesskapene vi inngår i er grunnleggende for vår opplevelse av sosial inkludering. På samme måte som utenforskap har negative konsekvenser for psykisk helse og livskvalitet (op.cit.), har mattering positiv innvirkning på psykisk helse og livskvalitet (Rosenberg & McCollough 1981; Flett, 2022). Prilleltensky og Prilleltensky (2021) beskriver mattering som følelsen av *å ha verdi* og av *å gi verdi*. Alle mennesker har et grunnleggende behov for å føle at de betyr noe, har verdi og blir verdsatt i samfunnet de er del av, men den andre viktige dimensjonen i mattering-perspektivet er at vi også opplever at vi gir verdi både til oss selv, til andre og omgivelsene rundt oss:

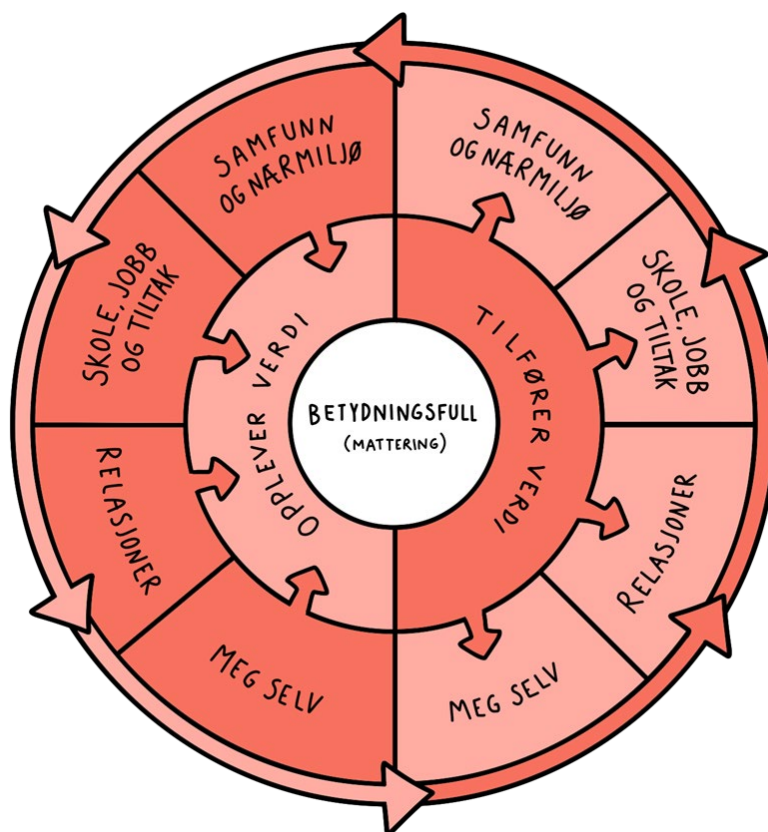
By feeling valued we mean being appreciated, respected, and recognized. By adding value we mean making a contribution and making a difference in the world. [...] [This] is essential for happiness, health, autonomy, self-acceptance, well-being, purpose, mastery, and growth. These may be seen as positive personal outcomes, but mattering is also crucial for justice and community well-being.

(Prilleltensky & Prilleltensky, 2021, s. 5).

Mattering handler med det om både menneskers velferd og menneskers rettferd, som Prilleltensky og Prilleltensky (2021) omtaler som «well-fair». Når barn og unges livsvilkår ikke er rettferdig fordelt, resulterer det i ulike forutsetninger og muligheter for å oppleve mattering. For eksempel vil barn og unge som vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt kunne oppleve vanskeligheter med å bli inkludert, hvis økonomiske ressurser er valuta som gir anerkjennelse og status blant jevnaldrende. Likeledes kan barn og unge som på ulike måter skiller seg fra majoriteten erfare det vanskeligere å oppleve seg betydningsfulle hvis majoriteten ikke verdsetter annerledeshet. Videre er det vanskelig å gi seg selv verdi og akseptere seg selv hvis en ikke opplever verdi fra sine omgivelser. Det er videre lettere å gi andre verdi når du selv opplever å ha verdi.

Utenforskap blant barn og unge handler i stor grad om at en ikke opplever tilhørighet til miljøer og arenaer som barn og unge flest opplever en tilhørighet til, slik ungdommene vi har intervjuet erfarer (se kapittel 5.2). De setter ord på hva det vil si å stå utenfor, men noen av erfaringene viser også til viktigheten av å oppleve seg til nytte og gi verdi til andre. Barn og unge trenger derfor å tilhøre inkluderende fellesskap som gir dem gode betingelser for mattering og, ikke minst, kan få mulighet til å gi verdi til andre og gjennom det oppleve å selv ha verdi.

Essensen i mattering-perspektivet er at det å føle og oppleve at en har verdi, altså å bli satt pris på, respektert og anerkjent, har betydning for den enkeltes mulighet for å tilføre verdi, altså å bidra til fellesskapet og oppleve å gjøre en forskjell. Det å tilføre verdi fremmer opplevelse av mestring og tilfører samfunnet viktig kompetanse. Mattering-hjulet (Fig. 3.1) illustrerer hvordan vi kan oppleve verdi og tilføre verdi på ulike arenaer.

Figur 3.1: En omarbeidet versjon av Mattering-hjulet av Prilleltensky & Prilleltensky (2021, s. 18), hvor vi har tilpasset modellen til arenaer der barn og unge lever sine hverdagsliv og kan erfare ulike former for utenforskap, men også inkludering gjennom mattering. Tegning laget av Sanne Ellingsen.

Mattering-hjulet som vist i Figur 3.1 synliggjør hvordan opplevelsen av å bli anerkjent og ha verdi på én arena har betydning for opplevelse av verdi på andre arenaer (ytre piler). Når barn og unge møter anerkjennelse og blir verdsatt i samfunnet, på skole, jobb eller tiltak, i fritidsaktiviteter og blant venner, styrker det både opplevelsen av selvverd og muligheten til selv å bidra positivt tilbake til de fellesskapene de er del av – gjennom å tilføre verdi til andre (piler inne i sirkelen). Barn og unge som opplever å ha verdi på sine arenaer, vil derfor være bedre rustet til å både ta imot og tilføre verdi. Dette bidrar til inkluderende relasjoner og styrker fellesskapene de tilhører. De ulike arenaene eller nivåene for mattering står på denne måten i et gjensidig forhold til hverandre, ettersom vi bærer med oss erfaringer med å føle oss betydningsfulle – som påvirker hvordan vi opplever oss selv på tvers av nivåene. Den opprinnelige modellen omfatter nivåene «Society», «Work», «Relationships» og «Self» (Prilleltensky & Prilleltensky, 2021, s. 18). I vår bearbejdede modell har vi tilpasset disse til arenaer som barn og unge inngår i, og som representerer steder der de både kan erfare egen betydningsfullhet og få mulighet til å tilføre verdi til andre.

Selv om mattering betoner følelsen av å være verdsatt og kunne tilføre andre verdi, er et viktig poeng at mattering er noe som skjer i forholdet mellom individ og samfunn. Derfor vil de ulike arenaene som rammer inn barn og unges hverdagsliv utgjøre viktige innsatsområder for å forebygge utenforskap. Subjektivt utenforskap handler om at en ikke *opplever* å høre til, hvor det å høre til kan forstås som å ha verdi – at det betyr noe at jeg er her. Innsatser som kan bidra til å gi barn og unge en følelse av å høre til og at deres tilstedeværelse settes pris på, vil derfor øke deres mulighet for både å oppleve å ha verdi og å bruke sine ressurser på måter som tilfører verdi til andre og til fellesskapet.

Kapittel 4: Metode

4.1 Forskningsdesign

Det overordnede målet for prosjektet *For Alle Sandnes* er å etablere et tydeligere og systemforankret samarbeid mellom organisasjoner som jobber med barn og unge. Målet er en koordinering mellom frivillige aktiviteter og kommunale tiltak og at samarbeidet mellom frivillige organisasjoner og kommunen inngår i kommunale strategier for å styrke barns muligheter til å utvikle sitt potensial og oppleve fellesskap, deltakelse og tilhørighet til samfunnet.

Forskningsdelen har til hensikt å gi kunnskap om forhold som kan forhindre at barn og unge opplever utenforskap og barrierer og muligheter for et styrket samarbeid mellom de som jobber med barn og unge i Sandnes kommune. Forskningsdesignet bygger på en kvalitativ og en kvantitativ del, som samlet vil gi kunnskap fra ungdom, foreldre og ulike aktører om ulike temaer knyttet til utenforskap blant barn og unge. Begge delstudiene er utformet og gjennomført i samarbeid med det overordnede prosjektet for å sikre at forskningen gir svar på de spørsmålene prosjektet ønsker belyst.

4.1 Spørreundersøkelse til virksomheter og aktører

Den *kvantitative* delen har bestått i en kartlegging blant ansatte i virksomheter som jobber med utsatte barn og unge, slik som skole, Nav, barnevern m.fl. og aktører som driver aktivitetstilbud for barn og unge i kommunen. Surveyen ble sendt ut til alle identifiserte virksomheter og aktører og inneholdt blant annet spørsmål om tilbudet til barn og unge i Sandnes kommune, forhold knyttet til egen virksomhet/aktivitetstilbud, inkludering og barrierer for inkludering, samarbeid med andre, samt erfarte utfordringer knyttet til forebygging av utenforskap og hva virksomheter og aktører mener kan gjøres for å styrke tilbudet til utsatte barn og unge og for å motvirke utenforskap.

Utvalg

Spørreundersøkelsen bestod av to utvalg (se tabell 4.1), med separate spørreskjema tilpasset utvalgsgruppene. Utvalg 1 har vi kalt Aktører og består av frivillige eller ideelle organisasjoner eller andre som driver aktivitetstilbud rettet mot unge i Sandnes kommune. Undersøkelsen ble sendt ut til 128 aktører, og vi mottok 70 svar. Utvalg 2 har vi kalt Virksomheter og består av offentlige ansatte som jobber med barn og unge. Vi sendte spørreskjema til NAV, skoler⁶, barnevernstjenesten og en rekke enheter som kommer i kontakt med utsatte barn og unge. Totalt ble spørreskjema sendt ut til 253 ansatte i utvalg 2, hvorav 145 svarte. Tabell 4.1 viser fordelingen på hvem som fikk tilsendt spørreskjema og hvor mange som svarte fra hver enhet. Vi lukket undersøkelsen 13. november, og endte opp med en utvalgsstørrelse (N) på 215 og en svarprosent på 56.4%.

Tabell 4.1: Foredling av aktører og virksomheter som fikk tilsendt spørreskjema

Organisasjon/enhet	Kategori	Antall Inviterte	Antall Svar
Kommunal virksomhet			
Ressurssenter for barn og familie	Tjeneste	39	23
Skolehelsetjenesten / Helsestasjoner / Jordmor	Tjeneste	41	24
Mestringsenheten Flyktning	Tjeneste	24	21
Samordningsenheten	Tjeneste	4	4
Barnevernet	Tjeneste	34	17
NAV	Tjeneste	15	8
Sosiallærere Barn/Ungdomsskole	Tjeneste	89	45
Sosiallærere VGS	Tjeneste	8	3
Frivillige organisasjoner			
Alle medlemmer i inkluderingsrådet (SIR)	Aktivitet	42	26
Idrett, kultur, friluftsliv			
Idrett	Aktivitet	33	21
E-Sport	Aktivitet	8	5
Sandnes kulturskole	Aktivitet	36	9
Kulturmedarbeidere	Aktivitet	2	2
Bydelshus Kultur	Aktivitet	4	4
Friluftsliv (Speider og Friluftsråd)	Aktivitet	3	3
Antall mulige deltakere i forhold til faktiske svar		382	215

⁶ 8 sosiallærere fra videregående skoler og 89 fra grunnskoler.

Demografiske egenskaper ved utvalgene

Utvalg 1 (Aktører) bestod av 53% kvinner og 47% menn. Respondentene var flest i aldersgruppen 46-55 år, og 74% hadde høyere utdanning. I utvalg 2 (Virksomheter) var 82% av deltakerne kvinner og kun 18% menn. Det var flest deltakere i aldersgruppen 36-45 år, og 44.4% hadde sosialfaglig utdanning, 27% hadde helsefaglig utdanning og 23.6% var utdannet lærer/pedagog.

I utvalg 1 (Aktører) rapporterte 64.3% at de jobbet aktivt for å nå barn og unge i utenforskap, men kun 25.7% svarte at de hadde utarbeidet en handlingsplan for dette arbeidet. I alt 44% hadde ikke utarbeidet en plan, og 15.7% oppga at de hadde som mål å utarbeide en handlingsplan for å nå flere barn og unge i utenforskap. I alt 79.9% av aktørene svarte at tilbudet deres var åpent for alle barn og unge.

Analyser og begrensninger⁷

I denne rapporten benytter vi frekvensanalyser for å gi oversikt over de svarene vi har fått fra utvalgene. Denne typen analyser er hensiktsmessige når vi ønsker å få et bilde av hvordan aktører som driver aktiviteter for utsatte barn og unge, og hvordan virksomheter som tilbyr velferdstjenester til denne gruppen vurderer tilbud og samarbeid med hensyn til å forebygge utenforskap i Sandnes kommune. Det er begrensninger ved beskrivende analyser. Analysene gir ikke grunnlag for å påvise sammenhenger eller årsaksforklaringer. Kunnskapen som framkommer er likevel verdifull fordi den gir et øyeblikksbilde av hvordan fagpersoner og frivillige vurderer innsatsen mot ungt utenforskap. I tillegg til skalerte svar har vi også inkludert åpne tekstfelt i undersøkelsen. De åpne tekstresponsene ble først gjennomgått og sortert av prosjektleder for inkluderingsprosjektet *For Alle Sandnes* under følgende kategorier: Samarbeid; Aktivitet; Kommunikasjon; Ressurser, hvor ChatGPT AI deretter ble brukt for å oppsummere utfordringer i inkluderingsarbeid og mulige fokusområder på systemnivå i tekstresponsene. Forskere har kvalitetssikret at kategoriseringene samsvarer med tekstsvarene. Vi redegjør nærmere for resultatene av spørreundersøkelsen i kapittel 5.1.

⁷ I den videre gjennomgangen omtaler vi de som driver ulike aktivitetstilbud som aktører, og delen av utvalget som jobber i kommunale virksomheter, omtaler vi som virksomheter.

4.2 Kvalitative intervju med ungdom og foreldre

I den kvalitative delen av studien har vi intervjuet 8 ungdommer og 8 foreldre som alle har erfaring med utenforskap. Deltakerne gir innsikt i hverdagslivserfaringer knyttet til utenforskapet, erfaringer knyttet til aktivitetstilbud for barn og unge, og hva de tenker må til for å hindre at barn og unge opplever utenforskap. Prosjektet ble vurdert meldepliktig til SIKT, og tilråkning fra SIKT om å gjennomføre intervjuer med ungdom og foreldre ble gitt 31.07.2025 (ref. 469752).

Intervjuguide

Forskerne i prosjektet utviklet en semistrukturert intervjuguide i samarbeid med prosjektleder Geir Eikeskog og med innspill fra styringsgruppen. For å tilpasse spørsmålene for hver av de to informantgruppene, ble det utarbeidet en guide rettet mot ungdom og en til foreldre. En semistrukturert intervjuguide innebærer en balanse mellom struktur og fleksibilitet. Struktur gir retning som sikrer at viktige temaer blir dekket, mens fleksibiliteten åpner for at andre temaer kan være viktige for deltakerne, og gir rom at deltakerne kan utdype og bringe inn andre perspektiver, og for at forskere kan forfølge andre temaer som deltakere bringer frem under intervjuene som har relevans for studien.

Intervjuguiden rettet mot ungdommene var delt inn i fem ulike tema:

1. **Bakgrunn:** Erfaring med fritidsaktiviteter: hva ungdommen liker å gjøre i fritiden og hvilke fritidsaktiviteter ungdommen liker å delta i, har deltatt i eller ønsker å delta i.
2. **Opplevelse av utenforskap:** spørsmål knyttet til opplevelser og konkrete erfaringer, hva som bidrar til utenforskapsopplevelser og hva som blir gjort når slike situasjoner oppstår.
3. **Venners, foreldre og voksnes rolle:** Spørsmål knyttet til hva som har betydning for deltakelse i aktiviteter, og muligheten til å snakke om utenforskap med andre
4. **Sosiale fellesskap og føle seg inkludert:** Spørsmål rundt hva som gjør at ungdommen føler seg inkludert, hva som er viktig for at en føler seg inkludert, utfordringer/barrierer for inkludering i sosiale fellesskap/aktiviteter og hva voksne kan gjøre for at barn og unge kan føle seg inkludert.

5. **Mestring og støtte:** Hva ungdommen opplever har vært til hjelp når de føler seg utenfor, personer som har vært viktige i utenforskapssituasjoner, hva de ut fra sine erfaringer tenker er viktige for at unge skal føle seg inkludert og få mulighet til å delta i ulike aktiviteter for barn og unge.

Intervjuguiden rettet mot foreldre var inndelt i fire ulike temaer:

1. **Bakgrunn:** Spørsmål knyttet til egne barns deltakelse i fritidsaktiviteter og i hvilken grad livssituasjon og økonomisk situasjon har hatt betydning for barnas deltakelse.
2. **Hverdagen som forelder:** Spørsmål knyttet til det å være foreldre med vedvarende lavinntekt, bekymringer og opplevelse av hjelp og støtte for å gi barnet det det trenger for å bli inkludert i fellesskap med jevnaldrende.
3. **Erfaring med utenforskap:** Spørsmål knyttet til tanker/erfaringer foreldre har omkring utenforskap i forhold til egne barn, og hva foreldre ut fra sine erfaringer mener er viktig for å motvirke utenforskap blant barn og unge.
4. **Mestring og støtte:** Hva som har vært til hjelp når de selv eller egne barn har følt seg utenfor (utenforskap), hvem som har vært viktige i slike situasjoner, og hva kommunen og aktører kan gjøre for å hindre at barn og unge opplever utenforskap/føler seg inkludert og mulighet til deltakelse.

Rekruttering

For å få innsikt i erfaring med utenforskap blant unge, ønsket vi å komme i kontakt med unge i alderen 16-19 år som selv opplever eller har erfart utenforskap. Alderskriteriet ble satt ut fra at det åpner for at ungdommene på selvstendig grunnlag kan samtykke til deltakelse. Ungdommene ble rekruttert via ulike fritidsarenaer for unge. Noen av disse var rettet mot unge som trenger noe mer tilrettelagte tilbud, mens andre var mer åpne, allmenne ungdomstilbud. Det ble også hengt opp informasjon om studien på skoler etc. Foreldre ble rekruttert via tiltaket Nye Mønstre i Sandnes, Hjerte for Sandnes, Nabolaget og Ditt Nabolag, hvor vi ønsket å intervju foreldre med vedvarende lavinntekt om hvordan de opplever foreldreskap med begrenset økonomi og om hvilken betydning de erfarer det kan ha for at barn og unge opplever utenforskap.

Det ble utarbeidet et invitasjonsbrev, et skriv til hver informantgruppe, med tilpasset informasjon om studien (se vedlegg). Det ble der gitt informasjon om For Alle Sandnes,

hva det innebærer å delta i forskningsintervju, intervjuenes antatte varighet, samt opplysninger knyttet til personvern og rettigheter som deltakere i forskning har. Det ble videre informert om at deltakelse er frivillig og at det er mulig å trekke seg dersom man ønsker det – også etter at intervjuet er gjennomført. Videre ble det informert om hvordan opptak av intervju ville bli håndtert og hvordan informasjon som kommer fram vil bli brukt. Invitasjonen inneholdt også et bilde av og kontaktinformasjon til forskerne som skulle gjennomføre intervjuet. Dette fordi vi har erfart fra tidligere prosjekter at det å vite hvem som skal gjennomføre intervjuet kan senke terskelen for å delta. Kontaktinformasjon til prosjektleder Geir Eikeskog fremkom også, slik at deltakerne hadde mulighet til å kontakte ham ved eventuelle spørsmål om *For Alle Sandnes*. De som ønsket å delta, kunne velge om de ville ta direkte kontakt med forskerne, bli videreformidlet via prosjektleder eller via kontaktpersoner i tiltak/aktiviteter de deltar i. Intervjuene ble gjennomført på en egnet lokasjon i Sandnes sentrum, enten på aktivitets- eller tiltaksarena eller i lokalene til *For Alle Sandnes*.

Intervju med unge

I utgangspunktet takket 14 ungdommer ja til å delta i studien. En ungdom trakk seg før intervjuet, og fem ungdommer meldte seg på fordi de trodde det var en trivselsundersøkelse. Disse fem trakk seg da det ble avklart at studien omhandlet utenforskap, da de ikke anså seg for å være i målgruppen for studien. Til sammen 8 ungdommer deltok, og deltakelsen er basert på informert samtykke. Intervjuene ble gjennomført i oktober og november 2025 og hadde en varighet på mellom 32–72 minutter, med gjennomsnittlig intervjulengde på 50 minutter. Flest jenter deltok (n=7). Av anonymitetshensyn oppgir vi derfor ikke kjønn i rapporteringen av funnene, men h*n. Ungdommene mottok et gavekort på kr 300,- som takk for deltakelse og som kompensasjon for avsatt tid og eventuelle reiseutgifter. Ingen deltakere trakk seg etter gjennomført intervju.

Intervjuene ble tatt opp på digital opptaker ved hjelp av Nettskjema, et kryptert diktafon- og transkriberingsverktøy utviklet av Universitetet i Oslo. Informantene fikk tilbud om å lese transkribert intervju og korrigere det de eventuelt måtte ønske. Opptak av intervjuene ble slettet etter transkribering, i tråd med tilrådingen fra SIKT.

Intervju med foreldre

Til sammen 9 foreldre takket i utgangspunktet ja til å delta i studien. Forskerne oppnådde ikke kontakt med en av foreldrene, og det ble derfor gjennomført intervjuer med 8 foreldre, 6 mødre og 2 fedre. Fire foreldre hadde innvandrerbakgrunn, og et intervju ble gjennomført med tolk. Foreldrene ga informert samtykke før intervjuene startet. Ingen deltakere trakk seg etter gjennomført intervju. Intervjuene ble gjennomført i november og desember 2025. Også foreldre mottok et gavekort på 300,- som takk for deltakelse og som kompensasjon for avsatt tid og eventuelle reiseutgifter. Intervjuene ble tatt opp på en digital opptaker, slik som beskrevet i det andre avsnittet under intervju med unge.

Transkribering og analyser

Opptak av intervju ble transkribert ved hjelp av Nettskjema, Whisper OpenAI (Universitetet i Oslo, u.å), som er en kryptert tjeneste med sikker pålogging (Feide). Auto-transkripsjonene ble gjennomgått av forskeren som hadde gjennomført intervjuet for å sikre ad verbatim-kvalitet og anonymisering. Opptakene ble deretter slettet. Samlet gir intervjuene et rikt kvalitativt materiale, som for denne rapporten er analysert etter en tilnærming inspirert av Template Analysis (King 2012) – en form for tematisk analyse som åpner for en fleksibel og effektiv analysetilnærming gjennom en iterativ prosess. Det innebærer at forskeren både kan ta utgangspunkt i forhåndsbestemte koder og i forskningsspørsmålene og supplere med temaer og koder etter hvert som intervjuene blir gjennomgått. Ettersom dette er et avgrenset forskningsprosjekt som søker å belyse særlige forhold knyttet til aktivitetsdeltakelse og utenforskap, vurderes metoden som hensiktsmessig framfor en mer «grounded» tilnærming hvor en inntar en mer eksplorativ tilnærming til datamaterialet.

I analysene søkte vi å systematisere erfaringer som var relevante for tema og problemstillinger for prosjektet, og da særlig med tanke på erfaringer av utenforskap, barrierer for inkludering og forhold som kan motvirke utenforskap blant barn og unge.

Dette forskningsprosjektet er avgrenset i tid og omfang. Selv om datamaterialet er rikt, er det svært tidkrevende å analysere kvalitative data. Vi har derfor hatt som mål å løfte fram innsikter fra ungdommene og foreldrene som deltok som kan gi grunnlag for bedre forståelse av hvordan utenforskap erfares, hva som fremmer/hindrer sosial inkludering og for deltakelse i fritidstilbud for barn og unge.

Forskningsetiske overveielser

Det å involvere unge og foreldre i marginaliserte posisjoner i forskning om erfaringer knyttet til utenforskap vil berøre temaer som kan oppleves som sensitivt og sårbart å dele med andre. Derfor krever denne typen forskning ekstra etisk varsomhet. Samtidig er deres erfaringer viktige for å få økt kunnskap og forståelse om hva det vil si å oppleve utenforskap og om hvordan tjenester og fritidstilbud er rigget for å motvirke utenforskap. Det er derfor viktig at informasjonen som gis om prosjektet bidrar til å trygge deltakelsen ved at både forhold knyttet til personvern og forskningsetikk blir ivaretatt på en god måte. Derfor var det viktig at informasjonsskrivet og gjennomføringen av intervjuene bidro til å trygge deltakelsen. Innledningsvis til hvert intervju ble også informasjon som er opplyst i informasjonsskrivet gitt muntlig. Dette for å sikre at samtykke til å delta var basert på et informert samtykke. Utover personvernet er forskningsprosjektet gjennomført i tråd med retningslinjer fra Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH, 2021). I intervjuene ble det også understreket at forskerne har taushetsplikt om forhold som kan være identifiserende, og at kunnskapen som utgår fra prosjektet vil bygge på analyser på tvers av datamaterialet og at det ikke skal være mulig å identifisere deltakerne i kunnskapsformidlingen. Det er også kun forskerne som har hatt tilgang til intervjumaterialet som er omfattet av et strengere personvern enn surveydataene som har vært besvart anonymt. Prosjektleder for inkluderingsprosjektet *For Alle Sandnes* har kun vært involvert i analyser av det kvantitative datamaterialet.

Kapittel 5: Resultater

I denne delen presenterer vi resultater fra behovskartleggingen, hvor vi først presenterer den kvantitative delen av studien (spørreundersøkelse til virksomheter og aktører), og deretter funn fra den kvalitative delen (intervju med unge og foreldre). Fra den kvantitative delen presenterer vi hvordan utenforskap erfarer av virksomheter og aktører, hvilke tilbud som respondentene tilbyr og hvilke virkemidler de har for inkludering. Videre erfaringer knyttet til informasjon, tilgjengelighet, økonomiske rammer og samarbeid. Fra den kvalitative studien deler vi innsikter i hvordan ungdom opplever utenforskap, hvor analysene særlig peker på to sårbarhetsområder – relasjonell sårbarhet og økonomisk sårbarhet. Vi ser også på hvordan unge erfarer deltakelse på ulike arenaer og indikasjoner på tillit og fremtidstro blant de unge. Fra intervju med foreldre vil vi fokusere på hvordan det oppleves å være forelder i en situasjon med vedvarende levekårsstress, hvordan foreldre opplever tilbudet til barn og unge, og betydningen av helhetlig oppfølging, som foreldre trekker fram som viktig i deres situasjon.

5.1 Resultater fra spørreundersøkelse til virksomheter og aktører⁸

Utenforskap som utfordring

I spørreundersøkelsen ble både aktører og virksomheter spurt om i hvilken grad de opplever at utenforskap er en utfordring i Sandens kommune. Blant aktørene svarte 38,6% «*I stor grad*» og 8,6% «*I svært stor grad*». Blant virksomhetene svarte litt flere (49,7%) «*I stor grad*», mens noen færre (4,2%) svarte «*I svært stor grad*». Det er altså rundt 50% av de spurte som mener at utenforskap er en stor utfordring i Sandnes kommune. Samtidig svarer også en betydelig del (28,6% av aktører og 25,9% av virksomheter) «*Hverken eller*», og noen, rett over 20% samlet sett over begge gruppene, at de har ingen formening om spørsmålet.

Fritidstilbud

Når det gjelder opplevelsen av det samlede aktivitets-/fritidstilbudet for barn og unge i Sandnes kommune, er det klart flest i begge utvalgene som mener at det er «*Godt*», mens

⁸ Vi minner her om at vi benytter begrepet virksomheter om offentlig tjenestetilbud til barn og unge, og aktører om de som driver frivillige aktivitetstilbud til barn og unge.

nærmere 13% av aktørene og 21,5% av virksomhetene svarer «*Hverken eller*». Over 20% av aktørene svarer her «*Vet ikke*», mens 6,9% av virksomhetene svarer det samme (dvs. *har ikke oversikt over tilbudene som finnes*). På spørsmål om de opplever det samlede fritidstilbudet som inkluderende, endrer fordelingen seg noe, og kun 30% av aktørene og 36% av virksomhetene svarer «*I stor grad*», og 30% av aktørene og hele 43,4% av virksomhetene svarer «*Hverken eller*». Blant aktørene svarer så mange som 27% at de ikke vet (mot 11% av virksomhetene). Samlet sett ser vi her at fritidstilbudet i kommunen anses som godt, men at det er større usikkerhet i forhold til hvor inkluderende det eksisterende tilbudet er. Den relativt store andelen som svarer «*Hverken eller*» og «*Vet ikke*» kan tyde på at manglende oversikt og informasjon om hva som finnes er en utfordring, men det kan også indikere at fritidstilbudet har rom for forbedring når det gjelder inkludering.

Virkemidler for inkludering

Spørreundersøkelsen til virksomhetene inkluderte flere tiltak for bedre inkludering som respondentene skulle rangere fra 0 (svært uenig) til 5 (svært enig) etter hvor enige de var i at det foreslåtte tiltaket var viktig for å lykkes. Noen av tiltakene som ble foreslått i skjemaet skilte seg ut ved at det var stor enighet blant respondentene om at disse er viktige. Et av disse tiltakene var «Flere gratistilbud», hvor 53% rangerte dette på nummer 5 (svært enig) og 31% på nummer 4. Et annet tiltak som ble høyt rangert var «Flere tilbud med særskilte ordninger for lavinntektsfamilier» (49% på 5 og 27,6% på 4). På spørsmål til aktørene om hva det koster å være medlem eller å delta, svarte nærmere 48% at aktiviteten/tilbudet er gratis. De andre prosentene fordelte seg på alternativer fra mindre enn kr. 500, - per år til over kr. 3000 per år (se søylediagram i figur 5.1). Hvis vi legger sammen de tre svaralternativene som går fra kr. 1000 og opp til over kr. 3000 per barn, er det 57,9% som faller innenfor denne rammen. Det å betale fra kr. 1000,- og oppover per barn for deltakelse kan utgjøre et hinder for mange familier, særlig hvis en har flere barn.

☑ Hva koster det å være medlem/delta i aktiviteten?

Antall svar: 69

Svar	Antall	% av svar	Diagram
Aktiviteten/tilbudet er gratis	33	47.8%	47.8%
Under 500 kr. per år per barn	7	10.1%	10.1%
500 - 999 kr. per år per barn	5	7.2%	7.2%
1000 - 1999 kr. per år per barn	21	30.4%	30.4%
2000 - 3000 kr. per år per barn	13	18.8%	18.8%
Over 3000 kr. per år per barn	6	8.7%	8.7%
Deltakerne betaler per gang	1	1.4%	1.4%

Figur 5.1: Oversikt over aktivitetskostnad per år per barn

Flere av virksomhetene har altså et inntrykk av at økonomi er et hinder for inkludering, og selv om mange tilbud er gratis, er det rimelig å tro at økonomi kan oppleves som en utfordring blant målgruppen. Dette resultatet kan imidlertid sees i sammenheng med spørsmålet til aktørene om hvorvidt de har egne ordninger for barn og unge fra lavinntektsfamilier, hvor i overkant av 80% svarer at de har det. Samtidig svarte kun 17,5% at ordningen kommer til anvendelse henholdsvis «svært ofte» eller «ofte». Totalt 39,7% svarer at ordningen kommer til anvendelse «Av og til» (se figur 5.2).

☑ Hvor ofte kommer ordningen for lavinntektsfamilier til anvendelse?

Antall svar: 63

Svar	Antall	% av svar	Diagram
Svært ofte	11	17.5%	17.5%
Ofte	16	25.4%	25.4%
Av og til	25	39.7%	39.7%
Sjelden	4	6.3%	6.3%
Svært sjelden	7	11.1%	11.1%

Figur 5.2: For aktører som har ordninger for lavinntektsfamilier, oppgir litt over 40% at disse kommer til anvendelse ofte eller svært ofte, nærmere 60% oppgir av og til, sjelden eller svært sjelden.

Det tegnes her et bilde av det at det finnes økonomiske ordninger som av en eller annen grunn relativt sjeldent kommer til anvendelse hos aktørene, og som virksomhetene muligens ikke er klar over at finnes. Resultatene fra spørreundersøkelsen kan *ikke* gi svar på hvorfor denne ordningen ikke anvendes oftere, selv om vi kan spekulere i hvorvidt det skyldes manglende informasjon om tiltaket blant målgruppen og/eller at foreldre (barn) kvier seg for å be om å få anvende ordningen. Dette er uansett et punkt vi anbefaler at følges opp og utforskes nærmere, og som også foreldre sier noe om.

Informasjon og tilgjengelighet

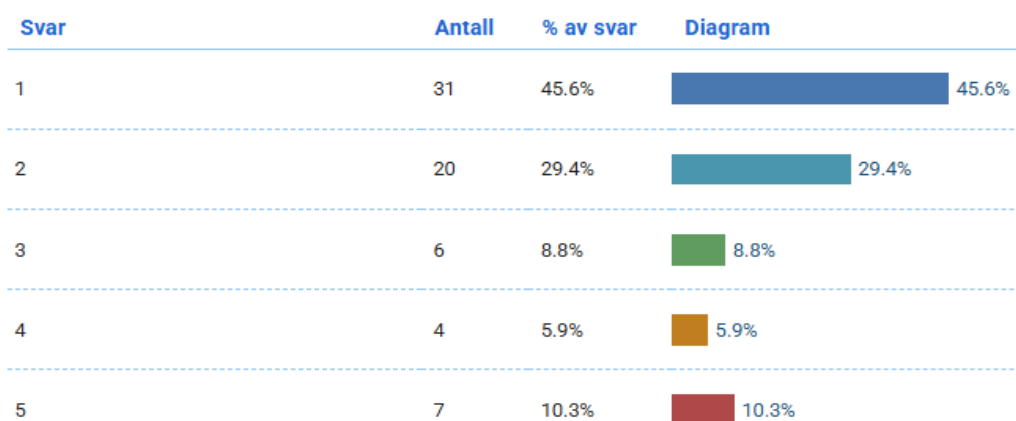
Informasjon om tilbud og ordninger er et gjentakende tema under de foregående punktene, og det sammenfaller også med virksomhetenes rangering av viktigheten av «Mer informasjon om hvilke tilbud som finnes». I alt 58,6% rangerer dette på nummer 5 (svært enig) og 31% på nummer 4. Mer informasjon på ulike språk rangeres også svært høyt. Dette har over 80% av respondentene rangert enten på nummer 4 eller 5. At dette er en utfordring støttes av aktørenes svar på utsagnet: *Vi har informasjonsmateriell på ulike språk*, hvor nærmere halvparten av de som har svart (45,6%) sier at de ikke har dette.

✶ Vi har informasjonsmateriell på ulike språk

Antall svar: **68**

Snitt: **2.06**

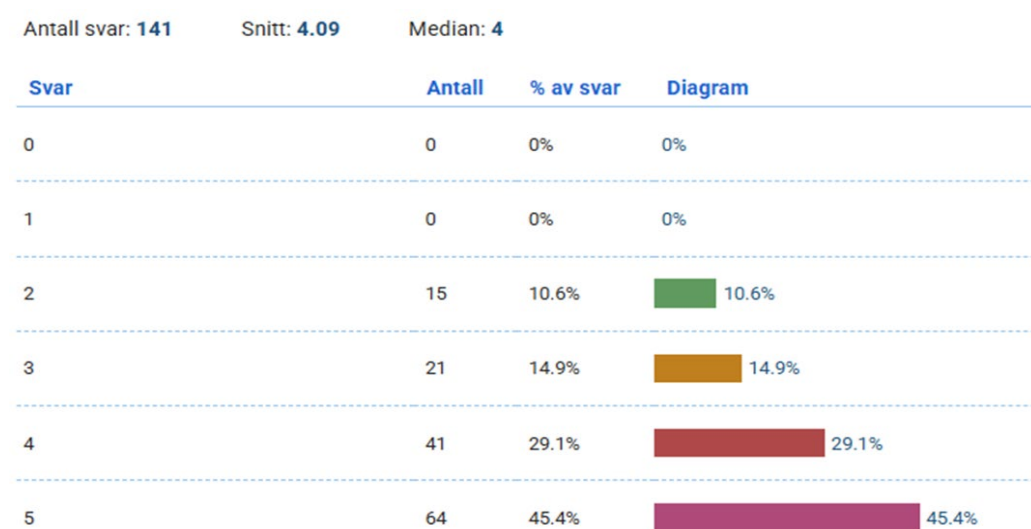
Median: **2**

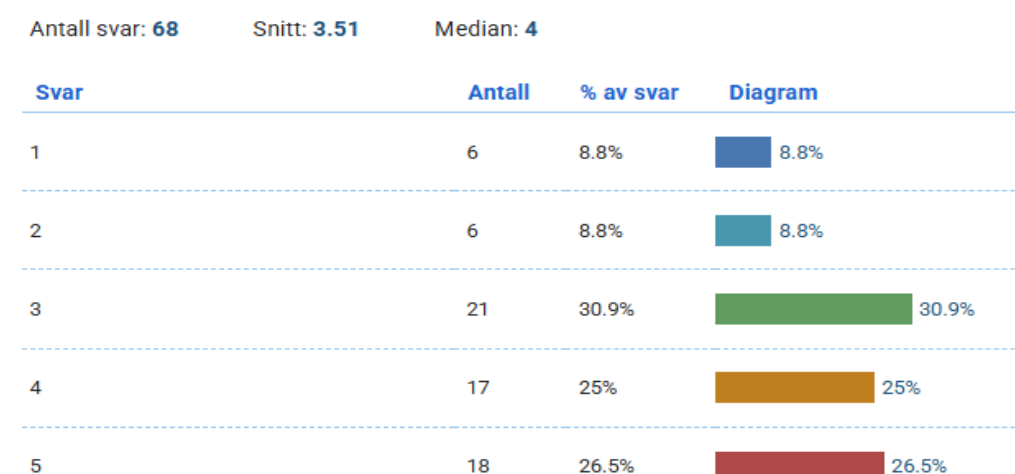
Figur 5.3: Figuren viser hvordan deltakerne forholder seg til påstanden «Vi har informasjonsmateriell på ulike språk» på en fempunktskala fra «helt uenig» til «helt enig».

Økonomiske rammer for inkluderingsarbeid

Et annet forhold som virksomhetene oppfatter som viktig for bedre inkludering av barn og unge i kommunen er «*bedre økonomi hos de som driver tilbudene*». Her rangerer over 45% av virksomhetene dette forholdet på nummer 5 (svært enig) (se figur 5.4). Aktørene rangerer ikke god økonomi like høyt som virksomhetene (se figur 5.5). Blant aktørene er det flest som rangerer god økonomi på nummer 3. Samtidig ser vi at over 50% av svarene ligger på 4 eller 5.

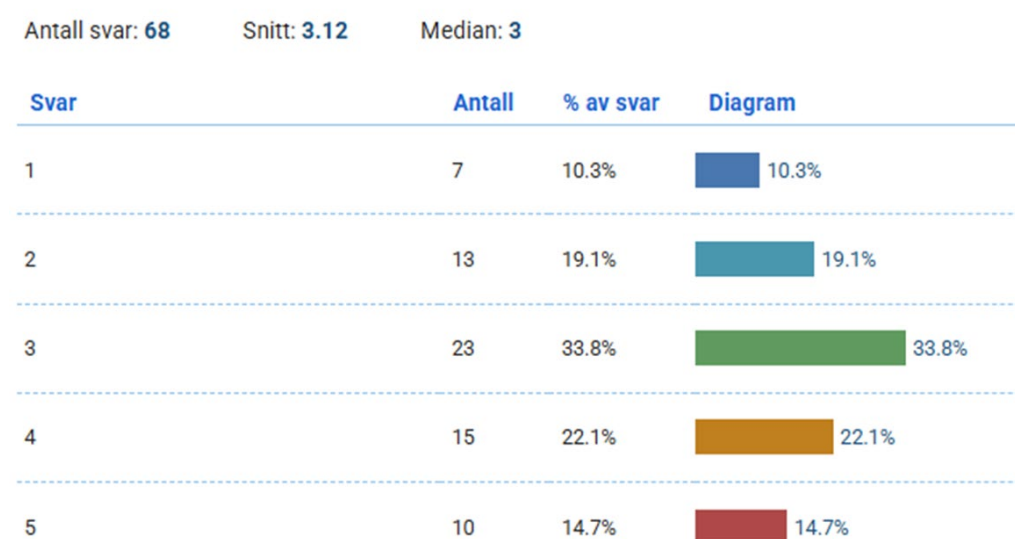

Figur 5.4: Figuren viser hvordan deltakerne fra virksomheter forholder seg til påstanden «God økonomi i virksomheten er viktig for å lykkes med inkludering» på en sekspunktsskala fra «svært uenig» til «svært enig».

Figur 5.5: Figuren viser hvordan deltakere (aktører) forholder seg til påstanden «Bedre økonomi hos de som driver tilbudene er viktig for bedre inkludering av barn og unge i Sandnes» på en fempunktsskala fra helt uenig til helt enig.

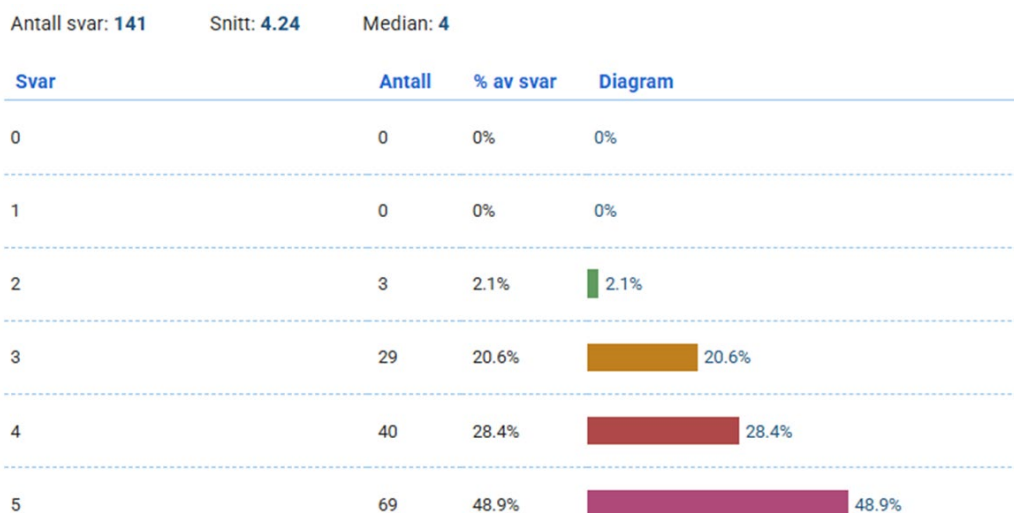
Aktørene ble også spurt om deres økonomiske rammer gir rom for å jobbe med inkludering av utsatte barn og unge. Kun 14,7% svarer 5 (Helt enig) på dette, og flest svarer 3 (Hverken eller). Samlet sett gir ikke dette noe klart svar fra aktørenes hold, da det både kan indikere at aktørenes økonomi ikke er så viktig for inkludering, men også at dårlig økonomi kan være til hinder for å kunne drive inkluderende tilbud. Økonomi og ressursbruk var temaer som gikk igjen i flere av fritekstsvarene fra spørreskjemaene (se kapittel 5.2) hvor vi presenterer analyser av fritekstsvarene.

Figur 5.6: Figuren viser hvordan deltakere fra aktørene forholder seg til påstanden «Våre økonomiske rammer gir rom for å jobbe med inkludering av utsatte barn og unge» på en fempunktsskala fra helt uenig til helt enig.

Samarbeid mellom instanser

Et siste forhold vi vil trekke frem, og som virksomhetene rangerte høyt, er «*Bedre samordning blant de som driver tilbudene og andre instanser i kommunen*». Nesten halvparten rangerer dette på 5 (svært enig).

Figur 5.7: Figuren viser hvordan deltakerne fra virksomheter forholder seg til påstanden «Bedre samordning blant dem som driver tilbudene og andre instanser i kommunen er viktig for å bedre inkludering av barn og unge» på en sekspunktsskala fra svært uenig til svært enig.

Aktørene ble på sin side spurt om hvordan de vil beskrive det faktiske samarbeidet mellom egen virksomhet/tilbud og andre instanser i Sandnes kommune. I alt 43,5% svarer at det er «Hverken godt eller dårlig», 36% svarer at det er «Godt», og 8,7% svarer «Svært godt» (se Figur 5.8). De ble også bedt om å beskrive samarbeidet mellom sitt tilbud og andre som driver fritidstilbud for barn og unge i Sandnes. Her ligger flertallet av svarene (64,2%) på «Godt» eller «Verken godt eller dårlig». Kun 3% svarer «Dårlig». Her er det også verd å merke seg at 7% svarer at de ikke samarbeider med andre og at over 11% svarer at dette spørsmålet ikke er relevant (se figur 5.9). Basert på dette anbefales det å utforske muligheter for både økt samarbeid og økt kvalitet på samarbeidet mellom ulike tilbydere av fritidstilbud i kommunen samt mellom tilbydere/aktører og offentlige instanser. Se mer konkrete innspill angående samhandling i neste kapittel som beskriver resultatene fra fritekstsvarene som ble samlet inn via spørreskjemaene.

Antall svar: 69

Svar	Antall	% av svar	Diagram
Svært godt	6	8.7%	 8.7%
Godt	25	36.2%	 36.2%
Verken godt eller dårlig	30	43.5%	 43.5%
Ikke så bra	4	5.8%	 5.8%
Dårlig	0	0%	0%
Ikke relevant	4	5.8%	 5.8%

Figur 5.8: Svarfordeling på følgende spørsmål til aktører: Hvordan vil du beskrive samarbeidet med din virksomhet og offentlige instanser i Sandnes kommune?

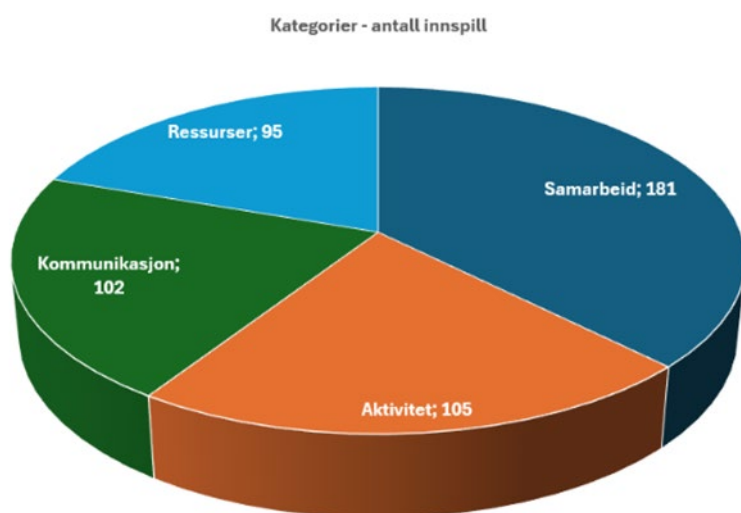
Antall svar: 70

Svar	Antall	% av svar	Diagram
Svært godt	5	7.1%	 7.1%
Godt	26	37.1%	 37.1%
Verken godt eller dårlig	19	27.1%	 27.1%
Ikke så bra	5	7.1%	 7.1%
Dårlig	2	2.9%	 2.9%
Vi samarbeider ikke med andre	5	7.1%	 7.1%
Ikke relevant	8	11.4%	 11.4%

Figur 5.9: Her er svarene fra aktørene på hvordan de vil beskrive samarbeidet mellom sin virksomhet og andre som driver fritidstilbud for barn og unge i Sandnes.

5.2. Resultater fra fritekstsvar

Vi kategoriserte fritekstswarene etter antall innspill for å skape oss et bilde av hvilke temaer og områder som er mest vektlagt i svarene. Vi fikk svar som var fokuserte på Aktivitet, Kommunikasjon, Ressurser og Samarbeid, der samarbeid fikk flest innspill (se figur 5.10)

Figur 5.10: Kategorier fra fritekstsvar fordelt på antall innspill

Samarbeid: Samhandling, roller, kompetanse og rutiner

Samarbeid ble omtalt av mange som viktig for å lykkes med å forebygge utenforskap og sikre god inkludering av alle barn og unge. Svarene ga oss innsikt i både utfordringer og muligheter i samarbeidet mellom aktører og virksomheter, frivillige og kommuner. Vi har kategorisert svarene som omhandler samarbeid i følgende subtema: samhandling (105), roller (29), kompetanse (26) og rutiner (15), og vi vil gi en oversikt over temaer som forekom under samhandling, roller og kompetanse.

Under samarbeidstemaet ser vi at svarene peker på utfordringer i samhandlingen med hensyn til at aktørene ønsker informasjon om hvem de skal forsøke å nå. Det foreslås tiltak der aktører og virksomheter kommuniserer og samarbeider tverrsektorielt for å nå barn og unge som er i ferd med å falle utenfor. Det pekes på behovet for målrettet veiledning, tilrettelegging og samkjøring mellom kommunale og frivillige tilbud, og det etterlyses faste møteplasser på tvers av sektorer og også et bedre samarbeid med tjenester som jobber

med minoritetsfamilier. En aktør skriver at de har midler, men mottar få søknader. De ønsker hjelp fra kommunen til å opprette et tilbud som favner bredt (se tabell 5.1)

Tabell 5.1 Sitat fra fritekstsvar om samhandling

Jobbe målrettet med å veilede og tilrettelegge, samkjøre og samspill mellom både kommunale og frivillige tilbud
Tverrsektorielt samarbeid: Etablere faste møteplasser mellom kommune, frivillige organisasjoner, idrett, menigheter og foreldre for å dele informasjon og koordinere innsats
Styrke samarbeidet mellom frivillige organisasjoner, kommunen og skolene – slik at vi lettere kan fange opp barn og unge som står i fare for å falle utenfor
Samarbeid med innvandrertjenesten og frivillige organisasjoner for å skape møteplasser på tvers av kulturer.
Å få vite om hvem vi kan hjelpe. Vi har midler fra stiftelser rettet mot barn og unge som trenger hjelp, men vi får ikke så mange søknader. Trenger hjelp fra kommunen til å komme i kontakt og opprette et bedre tilbud for flere.

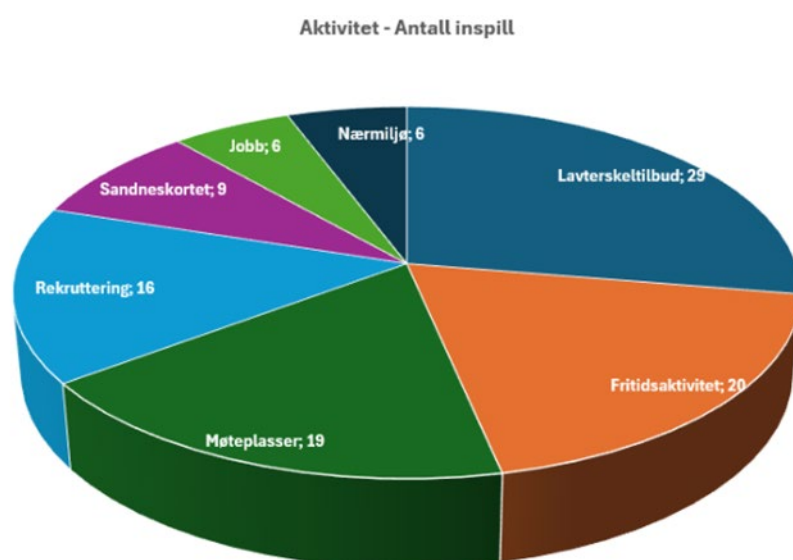
Fritekstsvar som omhandler roller og kompetanse peker på utfordringer og muligheter både i virksomheter på kommunalt nivå, i organisasjoner og i familier. Det kommer frem at det er behov for økt kompetanse og kunnskap om utenforskap blant frivillige. Det løftes for eksempel fram at et tilbud som ble gitt med opplæring i traumeforståelse var positivt og at det var mange fra frivilligheten som benyttet seg av dette tilbudet. Videre trekker noen fram behovet for god informasjon om betydningen av aktiviteter og inkludering for foreldre som er flerkulturelle, samt at organisasjoner må være aktive i dette arbeidet. Det foreslås tiltak som for eksempel inkluderingsansvarlig i organisasjoner, “medvandrere” som følger barn og unge på aktivitet og nabolagskontakter. Det pekes også på at familiekoordinatorene i kommunen er viktige og bør bli flere, fordi de hjelper familier til å finne fram i hjelpeapparatet og til andre instanser. Innspillene viser at det er behov for ulike roller som ivaretar kontakt og oppfølging, samtidig som disse rollene må ha felles forståelse og kompetanse som gjør dem i stand til å samhandle og samarbeide om å oppdage og hjelpe barn og unge som er/er på vei utenfor (se Tabell 5.2).

Tabell 5. 2: Sitat fra fritekstsvar om roller og kompetanse

Kompetanse: ikke bare snakk om utenforskap, hjelp oss som møter elevene og familiene til å ha kunnskap og kompetanse
Øke kunnskapsnivået blant frivillige, med hensyn til hvordan tilrettelegge for inkludering og forebygge utenforskap.
Gi bedre kunnskap om hvordan en konkret kan jobbe for integrering og gi foresatte/tilflyttere redskap til forebygging og kjennskap til hva en forventer i Norge. Gi raskt hjelp til de som trenger det: BUP, BV osv.
"Nabolagskontakter", som har tilknytning til kommune, skole, barnehage og frivillige organisasjoner osv.
Flere familiekoordinatorer i kommunen. Mange faller mellom mange stoler, bør ha en familiekoordinator som hjelper og navigerer til riktig instans og hjelp i Sandnes.
Lag og organisasjoner kan opprette nye verv utenom de tradisjonelle vervene – inkluderingsansvarlig i laget, den som ringer og har kontakt med de foreldrene som ellers ikke møter/er involvert.
Fritidsveiledere som arbeider med lag og organisasjoner, støtteordninger og inkludering.
Medvandrer/veileder. Noen trenger en trygg person/et trygt nettverk som hjelper "fra hjemmet" til aktiviteten - for så å komme i kontakt med andre.

Aktivitet

I fritekst som omhandlet aktivitet kom det fram svar som kan deles inn i ulike undertema (se figur 5.11). Vi vil nedenfor belyse fire av disse: lavterskeltilbud (29 svar), fritidsaktivitet (20), møteplasser (19) og rekruttering (16).

Figur 5.11: Oversikt over kategorier for tekstsvar knyttet til aktivitet

I fritekstsvarene som omhandler lavterskeltilbud kom det fram en bekymring for at det er for få av denne typen tilbud og dermed en fare for at en ikke klarer å nå barn og unge som lever med økonomiske utfordringer eller som trenger kontakt med trygge voksne.

Idrettsforeninger og kulturskoler har lange ventelister, og det er mangel på lavterskeltilbud som er økonomisk overkommelige for lavinntektsfamilier. Et interessant funn er at flere trakk fram viktigheten av lavterskeltilbud som alternativer til idrett, som kan implisere at idrettsaktiviteter ikke nødvendigvis sees på som noe annet enn lavterskeltilbud. Et av innspillene pekte på at det mangler tilbud til uorganisert eldre ungdom som ikke er aktive innenfor sport. Det ble også oppfordret til etablering av aktiviteter som ikke er konkurransepreget eller koster penger. Felles for mange av tilbakemeldingene er at lavterskeltilbud kan bøte på økonomiske utfordringer som utgjør barrierer for inkludering, men aktivitetene må være interessebaserte for å skape gode fellesskap og mestring (se Tabell 5.3).

Tabell 5.3: *Eksempler på fritekstsvar rettet mot lavterskeltilbud*

Lange ventelister, høye priser, mangel på lavterskeltilbud
Tidligere innsats og flere lavterskeltilbud som ikke nødvendigvis handler om idrett.
Etablere interessebaserte mestringsmuligheter/aktivitetsarenaer for barn og unge.

I tekstene om fritidsaktiviteter kommer det fram en oppfatning av at det er for få tilbud til ungdom i Sandnes. Flere av tekstsvarene viser at tilbudene ikke oppfattes som tilgjengelige og relevante nok for ungdom. Det løftes fram et behov for å lage aktivitetstilbud som er tilpasset ungdommenes behov og interesser, samtidig som de tilbys aktivt til grupper som står i fare for å begå kriminalitet og unge som sliter med trivsel og psykisk uhelse. Det etterlyses også mer målrettet arbeid i bydelsklubbene (fritidsklubber) for å nå og inkludere unge som er i eller på vei inn i utenforskap. Samtidig pekes det også på behov for å utvide tilbudet til kulturskolen og bringe inn prinsipper for lavterskelarbeid for å gjøre drama, sang, dans og kunst også tilgjengelig for unge der økonomi eller andre forhold er til hinder for deltakelse (se Tabell 5.4).

Tabell 5.4: *Innspill om aktiviteter knyttet til fritidsaktiviteter i fritekstsvar*

Det er å få aktivisert dem som ikke vet hva de vil gå på
Finne aktiviteter ungdommer ønsker å involvere seg i
Lange ventelister, høye priser, mangel på tilbud – særlig for ungdommer som er de som står mest i fare for å ty til kriminalitet, må ha tilbud som treffer ungdommene og gjør dem engasjerte.
Skape “aktivitet på resept”-tilbud for ungdom som sliter med trivsel eller psykisk helse.
Mer direkte kommunikasjon med bydelsklubbene for å nå ut til dem som ikke er med.
Utvidet tilbud på kulturskolen. Lavterskeltilbud, drama, sang, dans og kunst

Det pekes også på et behov for møteplasser som har lav terskel for deltakelse og som er inkluderende. I denne kategorien skrives det fram forslag som knytter seg til allerede etablerte strukturer og arenaer, men som en kan utvide disse og inkludere data, spill og aktiviteter rettet mot unge med interesse for media og teknologi (se Tabell 5.5).

Tabell 5.5: *Eksempler på fritekstsvar om møteplasser.*

For å forebygge utenforskap blant barn og unge i Sandnes bør det satses på flere konkrete lavterskel og inkluderende møteplasser der alle kan delta uavhengig av økonomi. Det kan være gratis fritidsaktiviteter, åpne idretts- og kulturtilbud, og trygge sosiale arenaer i nærmiljøene
--

Sats på å skape aktiviteter f.eks. på kulturskolen, skoler eller via veldedige organisasjoner rettet inn mot kreativt arbeid på datamaskin; ting som 3D, spilldesign og videoredigering. Av de som blir hjemme, tror jeg svært mange bruker mye tid foran skjermen, men det trenger ikke nødvendigvis bety at de ikke lærer noe eller at de mangler ambisjoner.

Fritekstsvar om møteplasser, fritidsaktiviteter og lavterskel-tilbud kan være overlappende, men samtidig er det hensiktsmessig å skille mellom disse kategoriene. Lavterskeltilbud kan bestå av uformelle møteplasser eller av bestemte fritidsaktiviteter. Videre kan møteplasser og fritidsaktiviteter også organiseres uten å falle inn under det som forstås som lavterskeltilbud.

Flere av fritekstsvarene adresserer utfordringer med å nå familier, barn og unge som trenger hjelp med inkludering. Det pekes for eksempel på at «*En av de største utfordringene i arbeidet med å forebygge utenforskap blant barn og unge er å nå ut til dem som trenger tilbudet mest*». Utfordringer med å rekruttere barn og unge til de tilbudene som finnes kan handle om at de unge bærer med seg dårlige erfaringer med å ikke bli inkludert, eller at de har vansker med å være med i sosiale sammenhenger. Samtidig kan det å føle seg utenfor eller å trenge hjelp til å bli inkludert også oppleves som et stigma som gjør det vanskelig å ta imot eller be om hjelp. Fritekstsvarene adresserer disse utfordringene, og det vektlegges at tilbudene må oppleves inkluderende og frie for stigma for at en skal klare å rekruttere de som trenger det mest (se eksempel på sitat i forhold til rekruttering i tabell 5.6 under).

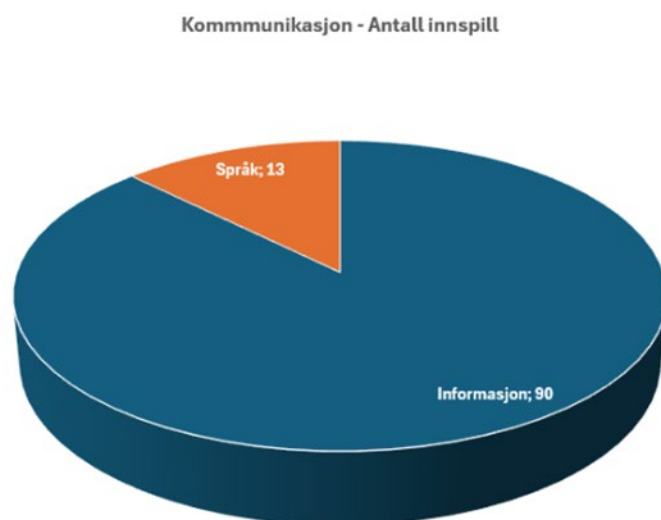
Tabell 5.6: Eksempler på fritekstsvar som omhandler rekruttering

Det er viktig å hanke inn dem som ikke benytter et fast tilbud jevnlig. Som ikke finner seg til rette noen steder og går fra sted til sted over tid. Disse er ofte uromakerne som lager bråk for å få oppmerksomhet. De trenger å bli sett og inkludert der de føler seg mest hjemme.
Å fange opp de unge som synes det er vanskelig/strever med å være sosiale og omgås andre. Å fange opp minoritets språklige. Sosiale Medier.
Å jobbe med dette uten at det skal være stigmatiserende for de familiene det gjelder – å nå dem som virkelig trenger. Det tror jeg er utfordrende.

Kommunikasjon

Det var mest fokus på informasjon og informasjonsflyt i fritekstsvarene som adresserte kommunikasjon. I svarene var en sentral tilbakemelding at det per nå ikke finnes god nok og tilgjengelig informasjon om de ulike tilbudene i kommunen. Videre er det flere som mener det bør gjøres en særskilt innsats rettet mot minoritetsfamilier, slik at flere barn med minoritetsbakgrunn kan bli inkludert i aktiviteter. Noen mener det bør lages en nettside på flere språk som forklarer fritidsaspektet i norsk kultur og hva det betyr for inkludering. De peker også på skoler og barnehager som viktige arenaer for deling av informasjon om fritidstilbud til barn og foreldre.

Respondentene tar også til orde for å skape en enklere og mer tilgjengelig side med informasjon om støtteordninger og muligheter til å søke om gratis plass i aktiviteter, samt bedre insentiver og støtteordninger for lag og organisasjoner som vil tilrettelegge for bredere inkludering.

Figur 5.12: Oversikt over antall innspill og fordeling innenfor kommunikasjon.

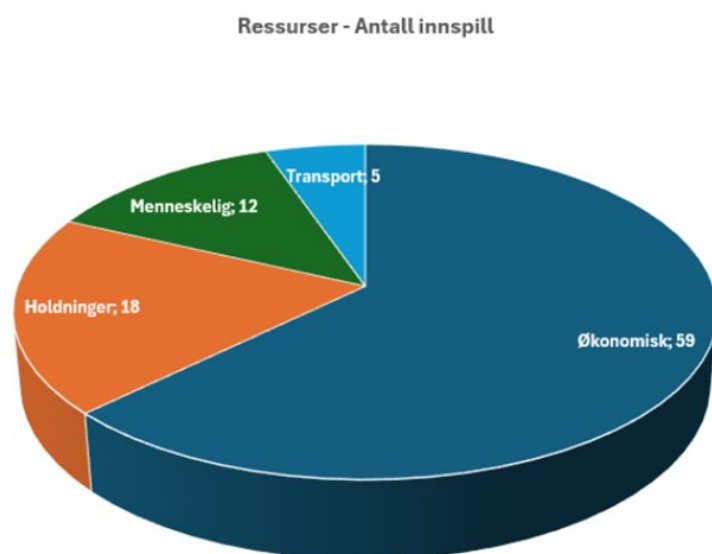
I tillegg til behov for bedre flyt og kunngjøring av informasjon, var det også noen innspill som pekte på at språkutfordringer kan føre til utenforskap. Elever som kommer fra familier som ikke behersker norsk eller kjenner til tilbudene, får ikke samme mulighet som medelever til å delta på aktiviteter (se tabell 5.7). Videre kan det også være utfordringer knyttet til teknologisk kompetanse og tilgang til digitale verktøy.

Tabell 5.7: Eksempler på fritekstsvar om kommunikasjon

Mer informasjon ut: Fokus på foreldrene. Økt samarbeid med barnevern, nav og skole/barnehage
Mer informasjon fra ulike organisasjoner om gratis aktiviteter og hvor den enkelte familie kan søke støtteordninger til ulike aktiviteter.
Lettere for familier med lav inntekt å få informasjon om løsninger i forhold til økonomi
Informere om gratis tilbud knyttet til fritidsaktivitet, så minoritetsbarn blir inkludert i fritidsaktiviteter.
Mer kommunikasjon mellom kommunen og enklere å søke om støtte løpende fra kommunen til kontingenter og støtteordninger.
Bedre informasjonsdeling gjennom de kanalene som treffer disse barna, for eksempel gjennom skolen eller barnehagen.
Familier som ikke har språk eller kunnskap nok til å delta i de tilbudene som finnes. At de ikke får deltatt i de samme tingene som er normale for andre skoleelever.
Mange elektroniske løsninger kan være vanskelige for enkelte grupper å forholde seg til. Eksempel ved språkutfordringer og/eller lav IT-kompetanse.

Ressurser

I fritekstsvarene under ressurser vil vi nedenfor gjøre nærmere for økonomi som de fleste svarene omhandlet. Andre temaer omhandlet holdninger, menneskelige ressurser og transport.

Figur 5.13: Oversikt over antall svar og fordeling av tema knyttet til ressurser.

Det er flere økonomiske momenter som adresseres. Det løftes fram at det er mange gode tilbud i kommunen, men at det er for få gratis aktiviteter som tilbys på fast basis. Flere fremmer behov for støtte direkte til familier med lav inntekt og dårlig økonomi. En peker på mange gjøremål og økonomiske prioriteringer for barnefamilier. Videre pekes det også på at det er tendenser til for sterkt fokus på ferdigheter og høye kostnader i idretten. Et annet aspekt er at idrettslag og frivillige organisasjoner ønsker mer ressurser og forutsigbar støtte, slik at de kan jobbe med inkludering over tid (se Tabell 5.8).

Tabell 5.8: Sitat fra fritekstsvar om ressurser og økonomi

Økonomi. Føler det i utgangspunktet er mange fritidstilbud i Sandnes sammenlignet med en del andre kommuner, men savner vel flere gratis aktiviteter som er gjentakende, ikke kun en gang iblant.
Det er mye utstyr som skal til, og mange barnefamilier «drukner» i gjøremål og økonomiske prioriteringer
Det er dyrt og for store krav om ferdigheter i idretten
Målretta økonomisk støtte til barn fra familier som har dårlig økonomi
Den største utfordringen i arbeidet med å forebygge utenforskap blant barn og unge er økonomi. Vi har et stort nettverk og når mange barn og unge gjennom våre aktiviteter, og vi har et sterkt engasjement blant frivillige som har både kapasitet og vilje til å bidra. Likevel er det krevende å sikre stabile midler til å opprettholde og videreutvikle aktivitetene over tid.

5.2 Unges erfaringer med utenforskap

I studien med de unge har vi først og fremst utforsket erfaringer relatert til subjektivt utenforskap, altså det å ikke oppleve seg som del av fellesskapet. Vi har altså ikke fokusert på utenforskap ut fra «objektive» kriterier, hvor tilknytningen til skole, utdanning/tiltak eller arbeidsliv (NEET) er ofte brukte indikatorer på utenforskap. De unge vi har intervjuet er enten skoleelever, i arbeidstrening/tiltak eller i jobb, eller en kombinasjon med arbeidstrening som en del av den videregående opplæringen. De har alle til felles at de har erfart hva det vil si å kjenne på utenforskap.

Vi vil nedenfor presentere funn fra denne delen av studien, hvor vi løfter fram hvordan de unge opplever å stå i utenforskap. Beskrivelser av utenforskapet tydeliggjør to ulike sårbarheter, relasjonell og økonomisk sårbarhet. Videre utforsker vi arenaer for utenforskap og inkludering i materialet og til sist hvorvidt de unge har tillit til at noe kan gjøres og hva de unge tenker kan motvirke utenforskap.

Utenforskapserfaringer

Alle de unge som ble intervjuet bærer på erfaringer med utenforskap. Flere opplever at utenforskap har vedvart over lang tid. Noen av de unge uttrykker at de alltid ha følt seg utenfor – at de ikke vet hva det vil si å være inkludert, slik denne ungdommen uttrykker det:

Jeg har aldri følt meg som en av de andre. Jeg har aldri følt meg normal på en måte. Jeg har alltid følt meg utenfor, unormal og rar og ikke menneskelig. På grunn av alt det som har skjedd, så jeg har aldri følt meg bra en plass ... der jeg føler meg normal eller inkludert, eller bra nok, og kul nok, eller at folk ikke synes jeg ikke er teit, liksom.

En annen ungdom forteller:

Jeg har alltid følt at det er noe galt med meg og sånne ting, men jeg føler egentlig at jeg er veldig lik andre folk.

Andre har en klar formening om når utenforskapet startet, hvor flere trekker fjerde trinn på barneskolen opp som startpunktet. Det kan sees i sammenheng med at dette er en periode med økte faglige krav og en økt forventning til selvstendighet, sammen med at barn etter hvert som de blir eldre blir mer strategiske i valg av venner ut fra sosiale hierarki (Bulimwengu & Cartmel, 2022; Farrell et al., 2021; Heck et al., 2022; Myran & Järnerot, 2025). Disse forholdene kan innebære en større bevissthet både når det gjelder ens egen sosiale status i en gruppe og følgelig også på å posisjonere seg, for eksempel gjennom å gjøre andre til «avvik».

Flere av de unge forteller om erfaringer med å bli sett på som annerledes, slik som denne ungdommen uttrykker: *«Det var nok bare at jeg pleide å ha en litt annen stil og var litt annerledes på en måte, så tror jeg bare de syntes jeg var rar, kanskje»*. Dette er en opplevelse som går igjen blant flere – følelsen av å være rar og ikke kul nok. Enkelte ungdommer trekker også fram at det kan handle om å ha en diagnose som gjør at du skiller deg ut. Noen uttrykker at de ikke helt forstår hva det er som gjør at de ikke får være en del av vennegjengen: *«Jeg har på en måte aldri forstått hvorfor det er ... at det er jeg som har stått alene»*, eller som en annen uttrykker det: *«Jeg føler egentlig ikke at jeg skiller meg ut, så jeg vet ikke hvorfor [...] hva er det jeg gjør galt liksom?»*. Utenforskapet beskrives som

uskrevne regler som er vanskelig å skjønne, og som gir seg utslag på ulike måter i hverdagen, blant annet gjennom ranking:

Den ene vennen jeg har ... føler jeg har en høyere rangering, eller er høyere opp i ranken enn det jeg er. Så h*n er på en måte bedre enn meg. [...] Selv om h*n ikke gjør noe galt, holdt jeg på å si, så bare føler jeg at h*n er bedre enn meg, for alle har en sånn tittel. Du er høyere oppe der, og du er på den plassen, og jeg er der nede liksom [peker ned mot gulvet].

H*n sier videre:

Jeg vil tro at de som har lavere ranking er de som har hatt problemer og som faktisk ikke klarer å styre det og skjuler det, på en måte, sånn som meg [...], så derfor ble jeg stemplet som en rar person. Og jeg vil tro at de tenkte at jeg kanskje hadde en eller annen funksjonshemming eller en diagnose. De stempelet meg som rar bare fordi jeg ikke klarte det på skolen. [...] Det er en greie i ungdomsmiljøet at man ser hvem som er høyere opp enn andre.

Ungdommene deler ulike egenerfarte historier om å føle seg utenfor. Situasjonene som trekkes fram som eksempler er ulike, men opplevelsen av at andre ikke har lyst til å være sammen med dem er et fenomen som går igjen. En ungdom forteller om en episode hvor klassen var på ekskursjon i forbindelse med en av timene:

Og da går jo folk og snakker litt rundt forbi, og går litt med forskjellige folk. Når vi gjør sånne ting, så går jeg jo ofte alene. Fordi jeg gidder ikke å prøve engang. For det er ingen som kommer bort og snakker med meg. Hvorfor skal jeg fortsette gang på gang ... å prøve å snakke med dem? [...] Etter hvert gidder jeg jo ikke mer liksom.

Erfaringene handler om å ikke føle seg som del av laget ved lagspill eller som del av klassemiljøet, om å være «sistevalget» i ulike sammenhenger – både i skolesammenheng og i fritidssituasjoner: *«Nei, det er jo mest det at jeg, at når jeg tok kontakt, så var det sånn, ja, jeg skal være med den og den, at de allerede hadde planer og sånn»*. I datamaterialet er det mange eksempler som viser noe av det samme – følelse av at ingen vil være sammen med en, slik som disse tre ungdommene har erfart:

Nei, sånn, når jeg var mindre i bursdager var det jo veldig sånn at folk var med hverandre, men da var det sånn at jeg egentlig ikke var med noen. Det var vanskelig. [...] Jeg ble invitert, men det var jo ingen som hadde lyst til å være med meg.

Han [treneren] pleide jo å gå sammen med meg når vi var på trening, eller oppvarming og sånne ting, så jeg kunne på en måte øve med ham, eller så satte han meg, sånn, når du gjør fingerslag, så kunne jeg gjøre det inntil en vegg og sånne ting alene, mens de andre gjorde det to og to.

For eksempel i russetiden så var jeg med i en sånn gruppe. Da så jeg jo det – at de holdt meg utenfor, ansikt til ansikt. [...] Det var forskjellige måter. Hvis jeg skrev eller spurte hvor det skulle være fest, så svarte ingen meg, så gikk de uten meg og la ut masse videoer på snapp.

Erfaringene knytter seg ikke bare til engangshendelser, men gjenspeiler et mønster fra barne- og ungdomsår. Flere forteller også om få vennerelasjoner, fra ingen til en eller noen få. En av ungdommene nøler på spørsmål om antall venner og sier: «*[jeg har] kanskje tre*», men ingen av dem er lenger i regionen. En annen forteller at h*n hadde en venn en gang da h*n var yngre. En annen forteller om to venner og legger til: «*H*n ene er kjempehyggelig, vi er bare ikke helt like [...] Ja, jeg vet ikke, h*n er bare kulere enn meg, det er egentlig bare en sånn ting alle ser, på en måte*». Antall venner og kvaliteten på vennerelasjoner er ofte brukt som indikator på sosial inkludering og tilhørighet (Bakken, 2024), og de unge i vår studie synes å sette utenforskapet de erfarer i sammenheng med vennetilhørighet.

Relasjonell sårbarhet

Erfaringene ungdommene bærer med seg understreker en relasjonell sårbarhet. På den ene siden handler det om at de blir vant med å være «alene» og ikke forholde seg for mye til andre jevnaldrende, slik utsagnet fra denne ungdommen illustrerer.

Jeg går for meg selv, men når de snakker til meg, så svarer jeg med enkle svar. [...] Jeg har jo lyst på en venn, men sånn som folk er nå, så føler jeg egentlig ikke at jeg har lyst på det [...] Jeg synes det går egentlig ganske greit, men som sagt, hvis noen snakker til meg, så snakker jeg tilbake. Det er jo ikke sånn at jeg stenger helt av.

Relasjonell sårbarhet kommer også til uttrykk som utrygghet i ulike sammenhenger: «*Jeg liker å være med venner, eller de vennene jeg har. Jeg har aldri følt meg helt trygg på en måte*». H*n forteller videre om det å være i utenforskap:

Det ødelegger jo «basically» egentlig hele livet. Hver dag, hvert sekund. Jeg skanner på en måte alle folkene som går forbi meg, hvordan de ser på meg, hvordan de oppfører seg rundt meg. Hvis noen ler, så er jeg redd for at det er [av] meg [...] Hvis jeg går inn på en buss, så sjekker jeg alle ansiktene ...

Vi ser også et mønster som viser en form for resignasjon, som kan knyttes til en relasjonell sårbarhet som er utløst av å føle seg utenfor. Sitatet fra denne ungdommen er et av flere eksempler på resignasjon i datamaterialet:

Nei, altså, da hadde jeg jo allerede opplevd nesten hele barneskolen at jeg var alene. Så da hadde jeg på en måte bare akseptert det. Begynte å være med meg selv.

Samtidig trekker ungdommene fram at det er viktig at ingen ser hvordan de egentlig har det, slik en av ungdommene uttrykker det når h*n sier: *«Jeg tror ikke du kan se det akkurat»*. En annen ungdom svarer noe av det samme: *«Fordi jeg har på en måte på meg en maske»*.

Økonomisk sårbarhet

De fleste av ungdommene vi har intervjuet snakker også om en form for økonomisk sårbarhet som kan forsterke utenforskapet.

Når det er ting som koster, så har jeg mindre lyst til å være med [...] Vi sliter jo litt med penger, så det er jo ikke det letteste. [...] De som har penger og vil se en film, er det lettere for dem å gjøre det. Da er de mer sosiale.

H*n forteller videre at familiens økonomi spiller inn på hva h*n velger å være med på.

Ja, som å gå på kino. Man trenger jo egentlig ikke gjøre det ... Filmer som går på kino, de kommer jo til slutt på Netflix eller Viaplay [...] Vi har jo planlagt å se den nye Avatar-filmen. Jeg tror vi har en gratisbillett til kino nå. Tror vi fikk den av kommunen ... noen gratisbilletter til kino ...

En annen forteller:

Jeg trenger ikke ha det nyeste som finnes eller noe som er kjempedyrt. Jeg trenger ikke merkeklær-ting [...] og da tror jeg også at pappa synes det er litt lettere.

Den økonomiske situasjonen begrenser også muligheten til å prøve ut fritidsaktiviteter, noe flere ungdommer erfarer: *«Hvis jeg vil begynne på noe, og det koster penger, så er jeg litt usikker på om jeg vil begynne»*. En annen forteller at h*n benytter seg av prøvetimer sammen med en av foreldrene, men uten å fortsette etter å ha prøvd en eller to ganger. Det varierer hvorvidt ungdommene opplevde åpenhet hjemme om hvordan det sto til økonomisk. Mens en forteller om at de snakket åpent om det hjemme, sier en annen:

«Altså, mamma trodde kanskje ikke at jeg merket det, men jeg merket jo hvis det var lite penger ...».

Funnene viser at ungdommene forstår at de må ta hensyn til den økonomiske situasjonen foreldrene står i, og at de ikke vil bidra til å gjøre det vanskeligere for foreldrene. Det gjør at de det gjelder avstår fra aktiviteter som koster for mye eller krever dyrt utstyr. Som vi skal komme tilbake til nedenfor, trekker de fram betydningen av gratistilbud og at det er en viktig grunn til at de bruker tilbudet, både fritidstilbud som RØFF og ChillOut, men også at kommunen har vinterland, hvor de kan være uten å måtte bruke penger. De kan ha det gøy selv om de ikke er med å gjøre de tingene som koster penger, sånn som å gå på skøyter (som koster 30 kroner) eller karusellen som koster noe mer: *«Da er det hvert fall bra at man kan gå inn å se og få litt julestemning for eksempel, og av og til så har du jo sånne greier du kan vinne og».*

Funnene viser at flere unge i studien tar hensyn til foreldrenes økonomiske situasjon i sin hverdag. På den ene siden innebærer det en form for begrensning i de unges handlingsrom og deltakelsesmuligheter. På den annen side utvikler de strategier for å håndtere begrensningene, blant annet gjennom bevisste valg om å avstå fra fritidsaktiviteter som koster for mye og heller benytte seg av gratis møteplasser, samt tone ned statusmarkører som merkeklær har.

Inkluderingsarenaer og voksnes rolle

Ungdom beveger seg på ulike arenaer, og utenforskap knyttes særlig til skole, men også til enkelte fritidsarenaer. De opplever at det er vanskelig for voksne, særlig i skolesammenheng, å oppdage og gjøre noe for å gjøre skolen mer inkluderende. Det handler blant annet om at ungdom ofte blir holdt utenfor på en subtil og skjult måte som er vanskelig å oppdage for de voksne:

Det kan gjerne se ut som at de er med noen, men du ser ikke at de blir ignorert [...] Det er vanskelig å se, men hvis du er inne i det, da vet du det jo. [...] På skolen er de voksne veldig på at folk ikke skal være utenfor og ingen skal sitte alene i klasserommet, og da er det liksom, man vil jo ikke få kjeft. Når folk ikke vil ha de med, så finner de en måte [...] Det er på en mye mer indirekte måte nå [enn før].

Flere uttrykker også en begrenset tro på at noe kan gjøres for å motvirke utenforskapet:

Det er jo mange ting de voksne ikke kan gjøre liksom for at vi skal føle oss inkludert. [...] Hvis det er de voksne som pusher liksom, så komme det ikke til å gå, fordi det bare skjer, det er ikke noe de voksne kan fikse alene ... Det bør egentlig komme fra ungdommene selv, det er jo oss det angår, da bør jo vi fikse det liksom

Det går ikke an å gjøre noe bedre med mindre du kommer på noe veldig stort. Altså, jeg føler ikke jeg kunne fått hjelp til noe annet egentlig. Jeg klarer ikke å se en annen utvei. [...] [Jeg må] bare holde ut liksom. Det er det eneste jeg har gjort. Det er ikke noe annet enn å holde ut. Ingenting har hjulpet.

For disse ungdommene har foreldrene en viktig rolle som støttespiller. Nær sagt alle trekker fram foreldrene, og særlig mor, som den de kan snakke med om utenforskapserfaringer og den som har vært der for dem når de har hatt det vanskelig: *«Jeg har hatt en mor som har prøvd å gjøre dagen min bedre for meg [...] hun kjenner meg jo, så hun har egentlig bare gjort det hun kan».*

Til tross for erfaringene over er likevel noen arenaer som oppleves mer inkluderende enn andre. Et mønster som framtrer, er at flere velger noe de kan delta i alene og som i mindre grad er betinget av sosial interaksjon med andre. En forteller: *«Jeg gamer. Det er som regel med folk, men jeg snakker sjelden med dem.* Andre aktiviteter som trekkes fram er kino, se på serier og tegne eller trening som *ikke* inkluderer lagspill.

En ungdom forteller at h*n sluttet med lagspill, fordi h*n aldri ble en del av laget. Dette toppet seg da ungdommen ble glemt igjen på et overnattingssted da laget var på tur. H*n sier videre: *«men på karate og klatring og sånne ting, der trenger du ikke på en måte ..., du trenger ikke spille med laget [...] du kan gjøre din greie uten å gå to og to sammen»*

Flere har sluttet med aktiviteter fordi de har følt seg utenfor. En av ungdommene forteller:

Jeg har sluttet fordi jeg føler angst og føler meg ikke bra når folk ser på meg, og [jeg har] følt meg utenfor, mange ganger. Jeg begynte på dansing to ganger. Jeg har sluttet på det av samme grunn, begge gangene. Det varte ikke lenge. Jeg klarte ikke, jeg fikk sånn angst. Jeg følte at alle stirret på meg. Jeg klarte ikke. Det hadde sikkert mye med fortiden min og hva andre hadde gjort med meg da. Det er følelsen av at folk ...

Andre ungdommer fant også glede i å gå på en fritidsaktivitet nettopp fordi de der opplevde å være en del av et fellesskap. Drama er et eksempel på en aktivitet der noen av

deltakerne opplevde at de kunne være seg selv, fordi de møtte flere likesinnede og andre med samme motivasjon for å være med.

Noen av ungdommene deltar aktivt i fritidstilbud som RØFF i regi av Røde Kors og tilbudet ChillOut – et tilrettelagt fritidstilbud for unge som ikke finner seg til rette i andre fritidstilbud. De vi har intervjuet opplever disse tilbudene som mer inkluderende enn andre fritidstilbud de har erfaringer med, slik denne ungdommen uttrykker: *«Jeg føler meg bedre her. Det er fordi de er som de er på en måte; de dømmer ikke»*. En annen ungdom fortalte at RØFF inviterer til et fellesskap for dem som søkte dette, men uten at det oppleves som en åpenbar inkluderingsagenda. Hen beskriver det slik:

Det er ikke sånn at når man går der, så er det sånn 'Å ja, du er og her fordi du har heller ikke venner liksom'. Det skal ikke bli lagt så mye vekt på at det er det. Det er mer positivt (...) det blir på en måte mer naturlig for folk, liksom, i lag. Og at det er et formål de har for å gjøre noe annet, tjene penger eller noe sånt. Noe som du har en grunn til å være der. For da blir det lettere å delta.

En annen forteller at h*n føler seg inkludert på ChillOut, og på spørsmål om hva det er som gjør at h*n føler seg inkludert, svarer ungdommen: *«Hvis jeg har en vanskelig dag, og tirsdagen kommer, så må jeg... da går jeg her, og så slipper jeg å tenke på det»* H*n forteller videre at lederne som er til stede har mye å si:

De er mest inkluderende. De snakker med meg [...] Hvis jeg kommer, så sier de hei, for eksempel, og prøver å snakke med meg. Kanskje jeg er veldig stille av meg. Men de prøver i hvert fall.

Det at det er andre voksne der som er opptatt av at ungdommene trives og at de har noe å bidra med, trekkes fram som verdifullt. En ungdom forteller:

Jeg blir akseptert [...] jeg har blitt kalt en ressurs, at jeg vet det er behov for meg på en måte. De trenger meg, så da føler jeg meg litt bra, sant [...] I andre sammenhenger føler jeg meg alltid teit. Men når jeg er her, så føler jeg meg ikke teit.

Denne ungdommen uttrykker at de som opplever utenforskap utvikler en evne til å se om andre har det vanskelig og opplever utenforskap: *«Jeg vet ikke om jeg skal forklare det. Det er nesten en super-power på en måte»*. Også en annen ungdom forteller noe av det samme. At de unge som går på tilbud for de som ikke føler seg inkludert på andre arenaer, tar ansvar for å ta godt imot nye som kommer inn og sørge for at de føler seg velkommen.

Hun opplever at det gjør noe med hvordan ungdommene forholder seg til hverandre: «Jeg synes alle er ganske åpne og ikke veldig redde for å ta kontakt med de andre [...] Jeg tror det er det at lederen ... og initiativet, at alle skal bli kjent med alle». Denne ungdommen forteller videre at hun tror mange har «funnet nye folk på Røff og er med dem på fritiden», og at dette har blitt ekte venner.

Funnene viser at ungdommenes deltakelse i fritidsaktiviteter preges både av erfaringer med utenforskap og søken etter trygge og inkluderende fellesskap. Flere velger aktiviteter de kan gjøre uten en sosial forpliktelse, som kan være en måte å beskytte seg mot tidligere erfaringer fra lagspill, ekskludering eller sosial angst. Samtidig viser funnene at fritidsarenaer som oppleves inkluderende, forutsigbare og lite dømmende verdsettes. Tilbud som Røff og ChillOut framstår som viktige arenaer der ungdommene opplever aksept, anerkjennelse og voksne som legger til rette for inkludering uten å føle at de av den grunn er annerledes. Det oppleves også verdifullt at voksne ser ungdommens ressurser og får et ansvar for fellesskapet.

5.3 Foreldres erfaringer med utenforskap

I intervjuer med foreldre har fokuset vært rettet mot hvordan foreldre opplever at deres livssituasjon påvirker barnas hverdagsliv, samt hvilke utfordringer levekårsbelastninger innebærer for foreldrene. Utvalget består av foreldre med både norsk og minoritetsbakgrunn som kom til Norge enten som flyktninger eller som arbeidsinnvandrere. Selv om foreldrene deler flere felles erfaringer, peker noen også på utfordringer de forstår i lys av sin minoritetsbakgrunn. De har imidlertid til felles at de lever i en situasjon preget av vedvarende lavinntekt, noe som bidrar til betydelig stress i hverdagen. I det følgende vil vi redegjøre nærmere for hvordan disse levekårsutfordringene kommer til uttrykk i intervjuene og hvordan foreldrene opplever at dette påvirker barna og deres muligheter for deltakelse i ulike fritidsaktiviteter.

Vedvarende levekårsstress

Levekårsstress kan forstås som en samlebetegnelse for belastninger og stress som relateres til levekårsutfordringer. Det kan handle om usikker økonomi som gir begrenset

handlingsrom i hverdagen, trange boforhold og en opplevelse av å ikke strekke til. Kojan og Storhaug (2021) viser til hvordan sosioøkonomiske forhold ikke bare kan ha betydning for omsorgsmiljøet i familien, men også for deltakelsesmuligheter på ulike arenaer for både barn og foreldre. Foreldrene som deltok i studien uttrykker at de strever med å få hverdagen til å gå sammen, og setter ord på hvordan levekårsstress preger hverdagen: «*Samme hva jeg gjør, så føler jeg meg aldri god nok [...] jeg føler på det hele tiden*». Flere trekker fram at de må gjøre prioriteringer når barna trenger noe, og et eksempel som går igjen er når barna trenger sko:

Det er mye som er krevende. Du vil ha det beste, men du klarer ikke. Du må prioritere ting som barna trenger, uansett. Hvis begge trenger sko, ser jeg hvem av dem som trenger det mest. Da blir det sko på den ene denne måneden og neste måned for den andre.

Du tenker hele tiden: han trenger det, hun trenger det, han trenger det. Det er mye. Jeg tenker mye og stresser mye på grunn av det. Jeg tenker hele tiden at jeg må ha penger til det. Jeg må ha penger til det. Når alt handler om penger, er det litt vanskelig, for du kan ikke gjøre noe, og du kan ikke spørre noen.

Samtidig er det et gjennomgående trekk at de ikke vil at barna skal kjenne på at de er «fattige», og prøver derfor å skjule ovenfor barna levekårsstresset de opplever.

Jeg vil jo ikke at h*n skal tenke at vi er fattige. Da er det jo jeg som er voksenperson og omsorgspersonen her som må klare å komme meg i arbeid og få inntekt, sånn at vi ikke er fattige og ikke avhengige av Nav og jeg kan forsørge barna mine selv.

En annen sier følgende:

Ja, han minste har vært litt sånn at han har tenkt litt for mye på penger. Og har vært litt sånn for var til å ... tør ikke, liksom. Og så har jeg sagt: jeg vet jo ikke før du sier noe, liksom, og penger er ikke noe du skal stresse med. Det er min jobb, liksom. Det er ikke noe som en elleveåring skal gå rundt og tenke på.

Et eksempel på hvordan foreldre skjuler overfor barna sine, knytter seg til måltider. Den økonomiske situasjonen gjør at de må sikre at barna får mat framfor dem selv, slik dette utsagnet viser:

Det skjer av og til at jeg spiser mindre enn dem, for de må spise først, så spiser jeg etterpå. Jeg skjuler det. For eksempel hvis jeg tar lite, så sier jeg

at jeg har spist allerede. Og når de kommer fra skolen og jeg lager mat ... de spiser jo og spør: Hvorfor spiser ikke du, mamma? [da svarer jeg] at jeg spiste tidligere fordi jeg var sulten. Punktum. [...] av og til, når vi har hamburger, legger jeg salat og sånn i min, og ikke hamburger, siden jeg ikke har nok, men de legger ikke merke til det.

Det at foreldrene setter barna foran seg selv er et gjennomgående mønster i datamaterialet. Det kan også gi en opplevelse av å «miste seg selv», slik en mor uttrykker det: *«Jeg føler jeg har mistet meg selv. Jeg har bare hatt alt fokus rettet mot barna, så det er ikke så mye igjen av meg selv».*

Det kommer også fram at foreldre kan kjenne på skam som følge av at de ikke har mulighet til å ha eller gjøre det andre foreldre gjør eller har råd til. En mor forteller at hun en sjelden gang går på restaurant Egon med barnet sitt «fordi h*n elsker det». Hun lar barnet spise, men føler seg flau over at hun ikke bestiller noe til seg selv. Hun sier videre: «... *noen ganger føler jeg meg tvunget til å kjøpe noe for at jeg skal føle meg verdig*». En far uttrykker noe av det samme. Han sier: *«Jeg føler meg veldig liten selv, med tanke på at vi går på sosialen».* Han forteller at han skjemmes over hvor de bor, og derfor ikke vil be noen hjem til seg. Skam og verdighet henger nært sammen, ettersom følelse av skam gjerne oppstår når verdigheten er truet. En mor forteller hvordan hun opplever seg liten og nedverdighet når hun ikke får pengene til å strekke til:

Jeg har mor som jeg låner litt av, her og der. Jeg er ikke så fan av å søke nødhjelp hos Nav, for det gjør noe med meg. Du føler deg nedverdighet og liten. For du er ikke nødt til å bare søke. Du er nødt til å begrunne 'herfra og til månen' hvorfor du trenger penger. De skal i hvert fall ikke ... [innvilge] hvis du sløser. Du føler at du blir mistenkeliggjort med en gang. Og den sliter jeg litt med, så jeg har jo heller lånt av min mor enn på en måte ... Og så har det jo gjerne skjedd at jeg er tom for penger på fredagen gjerne, før jeg får penger på mandagen, og da har du jo en helg der med to unger ...

Vi vet fra annen forskning at foreldre som lever med vedvarende lavinntekt har en økt risiko for sosial isolasjon og utenforskap, både i lokalsamfunn og på ulike foreldrerelaterte arenaer. På den ene siden reduserer økonomiske begrensninger muligheten for å delta i sosiale arenaer, men kan også bidra til at foreldre trekker seg unna andre foreldre for å unngå følelsen av skam eller følelsen av å ikke være god nok (Plesko et al., 2021). En mor

beskriver hvordan hun opplever utenforskap i møte med andre foreldre på barnets fotballag. Hun opplever at de økonomiske rammene gjør at hun ikke kan delta på turer og arrangementer i regi av klubben, og at hun dermed opplever å stå utenfor foreldrefellesskapet de andre foreldrene har. Videre forteller hun at hun tidligere har blitt invitert til sosiale foreldresammenkomster, men at hun etter hvert ikke blir regnet med eller invitert ettersom hun ikke har økonomisk mulighet til å gjengjelde denne typen invitasjoner.

Å oppleve at levekår går ut over barna

Funnene viser at foreldrene er redd for at levekårsutfordringene de opplever skal gå utover barna. Som nevnt gjør foreldrene harde prioriteringer i forhold til barnas behov for klær og sko og setter barnas behov foran egne, for eksempel i forhold til mat. Det at de ikke har mulighet til å gi barna det andre barn får fra foreldrene sine, gjør at de ofte bekymrer seg for om barna vil føle seg utenfor, noe blant andre denne moren setter ord på:

Det har vært slik alle disse årene. [...] Jeg har aldri hatt råd egentlig til å tilby barnet mitt noe som helst. [...] Det er en veldig tung følelse for en mor. Når du vet at du ikke kan tilby barnet noe, og du vet at på grunn av det, så blir h*n ekskludert. For jeg hadde ikke råd til å tilby noe. H*n skulle være sammen med andre ungdommer, men jeg hadde ikke råd. [...] Det føles veldig vanskelig når jeg tenker på det.”

En annen foreldre forteller at han ser at barna ikke blir inkludert på samme måte som andre barn: «*Det ser jeg går igjen med begge to*». Foreldre opplever at levekårsutfordringer ikke bare utover barna, men også dem selv. For eksempel beskriver flere at de har liten kontakt med andre voksne, blant annet fordi situasjonen de står i gjør det vanskelig å pleie egne vennsrelasjoner og fritidsinteresser, en far beskriver det på denne måten:

Jeg er ingenting utenom barna. Det er det jeg sier til barnevernet og mestringsenheten nå òg: Jeg har fått avlastning for datteren min nå, og så, når hun er vekke den helgen, så sitter jeg hjemme og er sånn: jeg har ingenting, jeg er ingenting – utenom en far som forsørger og gjør ting for barna.

Videre bekymrer de seg for at levekårsstresset skal gå på helsa løs, slik disse sitatene fra to foreldre viser:

[Jeg bekymrer meg for] at jeg ikke gir dem det som de trenger. Behovene de har og tingene som de trenger. Både på grunn av økonomien, men også på grunn av alt stresset ... at jeg kommer plutselig til å kollapse uten at jeg mener det, liksom at

kroppen min ikke klarer å takle det. Så det er det som jeg er redd for. Jeg hadde jo ... egentlig skulle ta noen operasjoner siden august, men jeg har bare skjøvet det vekk på grunn av at jeg er så redd for at hvis jeg er på sykehuset, hvordan det blir hjemme liksom?

Det er jo ting som bekymrer meg. Økonomien er jo alltid en bekymring. Det er jo min egen helse òg. Hvis det går dårlig med meg.. hvis jeg må på sykehuset..

Hvordan skal det gå med barna da?

Funnene viser at foreldrene opplever at levekårsutfordringer påvirker barnas hverdagsliv og bidrar til utenforskap. Selv om de prioriterer barnas behov foran egne, opplever de samtidig skam over ikke å kunne gi barna det samme som andre foreldre. Flere opplever selv en form for utenforskap med begrenset kontakt med andre, og de opplever at levekårsstress skaper mange bekymringer i hverdagen.

Utenforskap i møte med majoritetssamfunnet

Flere av foreldrene vi har intervjuet har minoritetsbakgrunn og beskriver erfaringer med utenforskap i møte med majoritetssamfunnet. Dette kommer blant annet til uttrykk gjennom rasistiske kommentarer, som for en av foreldrene førte til at hun så seg nødt til å slutte i jobben hun hadde. Slike erfaringer bidrar til psykiske belastninger og svekker både tilhørighet og trygghet i hverdagen. Når det gjelder utenforskap for denne foreldregruppen, kan det fortone seg noe annerledes enn for andre foreldre. En forteller at de som foreldre har liten kontakt med norske og har kun venner fra samme land og med samme religion. Dette får også konsekvenser for barnas muligheter til å tilbringe tid med jevnaldrende. En far beskriver mange bekymringer knyttet til å leve i et ikke-muslimsk land og opplever et ansvar for at barna ikke gjør noe som er galt ifølge islam. Han sier:

Når du er muslim i et samfunn som ikke er muslimsk, så er det et problem for barna å skille mellom halalmat og Haram. 'At de kan spise det, men ikke det'. Når de blir store, så kan de velge hva de vil gjøre. Men jeg har ansvar for dem til de blir voksne [...]. Men det er bekymringer hele tiden: Hva har dere spist i dag? Har du spurt om det var halal? Du skal tenke på det hele tiden.

Det kommer også fram at det å måtte forholde seg til andre leveregler enn majoritetsbefolkningen kan få konsekvenser for barnas muligheter til å utvikle vennskap med jevnaldrende i majoritetsbefolkningen. En av foreldrene beskriver nøytrale

møteplasser som “ufarlige”, og utenom skolen er det kun på slike steder barna får treffe venner:

Hun har det bra og har flere venner, men vi er forsiktige med at hun ikke går på besøk til noen vi ikke kjenner. De møtes hele dagen på skolen, så hvorfor skal de også besøke hverandre etter skoletid? [...] Så, vi har som regel at det er forbudt å besøke. [...] Nei, vi er litt forsiktige med det. Kanskje barnet spiser noe, eller de lærer hverandre noe som vi ikke er fornøyde med det ...

Foreldre med minoritetsbakgrunn opplever også utenforskap som følge av å ikke være integrert i det norske samfunnet. En mor som kom til Norge for noen år tilbake, beskriver at både hun og sønnen har opplevd utenforskap, uten at det er noe de egentlig snakker om sammen. Både hun og sønnen har hatt lite kontakt med norske familier, hvor også språk ble en stor barriere:

Når jeg tenker tilbake, så vet jeg ikke om han [sønnen] var invitert i bursdagsselskaper eller ikke, for det er ikke noe jeg vet om. Kan hende han har vært invitert, kan hende han lot være å dra [...] Jeg vet ikke noe om det. Gutten var veldig sjenert, og han turte ikke å dra på besøk til noen. Han følte seg veldig usikker og redd. [...] Og hvordan er det i dag? Det er litt vanskelig å svare på, for det er ingen som inviterer oss. Hvis jeg hadde fått fast jobb, kunne jeg ha sluttet å være bekymret og redd for at pengene ikke strekker til det grunnleggende. Det kunne også gi meg muligheten til å lære meg språket og muligheten til å bygge nettverk, få noen norske bekjente, noen venner og bli en del av samfunnet du lever i.

Funnene viser at foreldre med minoritetsbakgrunn kan erfare utenforskap på måter som både skiller seg fra og overlapper med andre foreldres erfaringer. Utenforskap kan komme til uttrykk gjennom diskriminering, men også gjennom et hverdagsliv preget av kulturelle og religiøse spenninger som leder til bekymringer og behov for å beskytte barna. Samtidig kan manglende integrering og begrensede språklige og sosiale ressurser forsterke både barns og foreldrenes opplevelse av utenforskap. Utenforskapet viser hvordan strukturelle, kulturelle og individuelle forhold virker sammen og påvirker mulighetene for tilhørighet og deltakelse i hverdagslivets lokalsamfunn.

Tilgang til barnas fritidstilbud

Flere av foreldrene opplever at det i hovedsak finnes et godt utvalg av aktiviteter og fritidstilbud til barn og unge. Det etterlyses imidlertid et lavterskeltilbud for eldre

ungdommer, for eksempel i aldersgruppen 18 – 23 år, hvor det er trygge voksne til stede. Det vil gi eldre ungdommer en trygg møteplass, hvor de i tillegg til sosiale aktiviteter kan snakke med trygge voksne. Videre etterlyser foreldre mer informasjon om de tilbudene som finnes, som kan være vanskelig å få informasjon om, slik en av mødrene setter ord på. Hun fikk informasjon om et tjenestetilbud fra en offentlig instans hun hadde kontakt med, men savnet mer lett tilgjengelig informasjon, for eksempel i form av informasjonsplakater i barnehagen og andre steder familier med yngre barn ferdes. Manglende informasjon om tilbud kan også handle om manglende kapasitet eller språklig kompetanse til å undersøke dette nærmere selv. En mor, som kom som arbeidsinnvandrers fra Øst-Europa sammen med sin sønn, beskrev sønnens manglende deltakelse i fritidsaktiviteter og ensomhet slik:

De første fire årene deltok ikke gutten på noen aktiviteter. Han gikk på skolen. De første fire årene av livet hans bestod bare av skolegang og å være hjemme. Det var en stor påkjenning og stress at han var så liten. Vi kom til et nytt land, og vi kunne ikke språket. Det har ikke vært så lett å takle det. Han var veldig ensom de to første årene. Dette var veldig hardt, og det har påvirket ham. Han var veldig lei seg fordi han ikke hadde noen venner. [...] Han har [i dag] bare noen venner fra vårt hjemland via vår omgangskrets.

Foreldrene vi har intervjuet er i en situasjon med vedvarende lavinntekt, som begrenser mulighetene for barnas deltakelse i fritidsaktiviteter som koster for mye. Flere foreldre både kjenner til og har benyttet seg av tilgjengelige støtteordninger for å få dekket kontingent i forbindelse med barnas aktiviteter. De erfarer at Nav i enkelte tilfeller opplyser at de kun kan dekke de rimeligste og vanligste aktivitetene, som for eksempel fotball. Samtidig vises det til at dette ikke passer for alle. Denne erfaringen kan sees i lys av det ungdommene selv forteller om hvordan lagidrett kan oppleves vanskelig når unge føler seg holdt utenfor av de andre på laget. Noen velger derfor aktiviteter som i mindre grad er betinget av å inngå i et lagfellesskap. Det gjør at noen barn strever ekstra mye med å finne steder de passer inn, og dette kan i noen tilfeller være i aktivitetstilbud som koster mer, f.eks. boksing. Foreldre opplever at barnevernet har bedre forståelse for å vurdere slike søknader ut fra barns behov enn det de opplever fra Nav, hvor det ofte blir et ensidig fokus på rimeligste aktivitet. En far forteller:

Ja, barnevernet betaler jo for [aktiviteten til barnet]. For den ene kostet det 500 kroner i måneden, og jeg snakket med Nav og fikk til svar at det finnes jo andre aktiviteter som er billigere. [...] Nei, du kan jo ikke tvinge noen til å like noe, så jeg synes det er veldig bra at de [barnevernet] hjalp. Men jeg tar det jo veldig på meg selv da, for at jeg [må stå med] hatten i hånda for å få penger av dem for å kunne betale treningen. Jeg føler meg veldig dårlig oppi alt dette da, men jeg tar imot for å prøve å gjøre det best mulig for barna mine.

I tillegg til økonomiske barrierer og manglende kjennskap til eksisterende fritidstilbud, beskriver foreldre også andre utfordringer knyttet til barns deltakelse i organiserte aktiviteter. Dette gjelder blant annet transport til og fra aktiviteter, begrenset tid og kapasitet hos foreldre til å følge opp barnas fritid, samt forventninger om foreldredeltakelse. For enkelte foreldre, særlig foreldre med minoritetsbakgrunn, kan slike forventninger være både ukjente og vanskelige å tolke. Dugnad, som er en utbredt form for frivillig foreldrearbeid i Norge, kan framstå som et nytt og lite kjent fenomen for foreldre som har flyttet hit fra andre land. En far har gjort seg noen erfaringer fra dugnadsarbeid og sier:

Det er noe nytt for oss. For det er ikke alle som vil jobbe uten å få penger; hvorfor skal jeg jobbe frivillig? Så det er noe nytt for oss. Noen aksepterer det, noen aksepterer ikke det. Det er fantastisk, ja, å være i dugnad og jobbe i lag. En føler seg veldig fornøyd når man jobber frivillig eller fordi man føler at man har gjort noe for dette samfunnet. At man har bidratt. Positivt for sjelen å jobbe uten å få penger. Hvis alt gjelder penger, så vil du være bare et skjelett eller en kropp uten sjel. Det viktigste er at sjelen lever. Vi har ikke vært så mye i dugnad, kanskje to ganger eller tre ganger, men det har vært positivt.

Den samme far beskriver at religionen også setter begrensninger når det gjelder barrierer for å kunne benytte seg av eksisterende tilbud, som i utgangspunktet er åpent for alle:

Hvis jeg har lyst til å ta barna til [svømmehallen], eller begynne å lære barna å svømme, så har vi ikke mulighet til avlukke i garderoben. Det betyr at vi må være med andre, andre som dusjer seg nakne. Ja, det går ikke, så det er et problem. Vi kan ikke det. Svømmehallen er for alle – vil du komme, så er du velkommen, vil du ikke, så ... «Vi er ikke i et islamsk land, så vi tar ikke hensyn til den religionen ...».

Foreldrene vi har intervjuet opplever både ulike og sammenfallende utfordringer. De synliggjør ulike barrierer for barnas deltakelse i fritidsaktiviteter. Foreldre som deltok ble blant annet rekruttert fra tiltaket Hele Familien, som er et frivillig tilbud til barnefamilier med vedvarende lavinntekt og som har sammensatte og komplekse utfordringer. De

familiene som får hjelp fra tilbudet, får en familiekoordinator inn i hjelpeapparatet som gir tett oppfølging. Dette kommer klart fram at dette er et tilbud som foreldre setter pris på, ikke minst fordi koordinatoren ser hele familien, og ser både foreldrenes situasjon og barnas situasjon:

Jeg er veldig takknemlig for den hjelpen vi mottar nå, for den koordinatoren ... det er hjelp til så mye. Han hjelper både meg og gutten, at gutten skulle få stipend og praksisplass. Dette er veldig sammensatt og veldig stor hjelp til så mye. [...] Koordinatoren hjelper med så mye. Jeg kan ikke språket, og en tolk kommer, og vi kan ordne med dokumenter, med Nav, med hjelp for barnet mitt. Det er en veldig stor og sammensatt hjelp.

Funnene viser at foreldre som lever med vedvarende lavinntekt står i et betydelig og langvarig levekårsstress. De beskriver en hverdag med bekymringer for om de i tilstrekkelig grad klarer å dekke barnas grunnleggende behov, og der de må gjøre prioriteringer mellom barnas og egne behov som del av det daglige omsorgsarbeidet. Det er liten tvil om at hensynet til barna oppleves viktigere enn foreldrenes eget behov. Foreldrene uttrykker en uro for at barna skal oppleve utenforskap, særlig i situasjoner der økonomien begrenser deltakelse på arenaer som andre barn tar for gitt. Videre setter foreldrene også ord på eget utenforskap i møte med samfunnet rundt, der både økonomiske, kulturelle og språklige barrierer bidrar til sosial avstand og begrensede nettverk. Samlet peker funnene på hvordan levekårsstress, opplevelser av sosial marginalisering og strukturelle hindringer virker sammen på måter som kan ha betydning for barnas hverdagsliv og muligheter for deltakelse og tilhørighet.

Kapittel 6 Hovedbudskap og anbefalinger

For alle Sandnes er et samskapings- og inkluderingsprosjekt med mål om å forebygge utenforskap blant barn og unge gjennom bedre koordinering, helhetlig innsats og bred mobilisering på tvers av ulike sektorer som jobber med barn og unge. Forskningsdelen som er presentert i denne rapporten er utført av forskere tilknyttet Nettverk for velferdsforskning ved Universitetet i Stavanger. Oppdraget bygger på en intensjonsavtale som ble inngått ved søknad om prosjektmidler fra Sparebankstiftelsens satsning *For Alle – samlet innsats for inkludering*.

I rapporten har vi presentert funn fra forskningsdelen av prosjektet hvor vi har gjennomført en spørreundersøkelse blant frivillige aktører som har tilbud til barn og unge i Sandnes og offentlige virksomheter hvor barn og unge er en del av målgruppen for tjenestene. Vi har også intervjuet 8 ungdommer som alle har erfart utenforskap og 8 foreldre som er i en situasjon med vedvarende lavinntekt. Basert på erfarings- og kartleggingsstudien, vil vi trekke fram fem hovedbudskap: 1) utenforskap som utfordring, 2) relasjonell og økonomisk sårbarhet blant barn og unge, 3) levekårsstress og bekymringer blant foreldre, 4) behov for samordning og tilgjengelig informasjon og 5) behov for inkluderende fritidsarenaer.

6.1 Utenforskap som utfordring

Både aktører og virksomheter vurderer at utenforskap er en betydelig utfordring i kommunen. Rundt halvparten svarer at de i stor eller svært stor grad ser utenforskap blant barn og unge. Samtidig indikerer kartleggingen en usikkerhet knyttet til hvor synlig utenforskap faktisk er og hvor inkluderende eksisterende tilbud for barn og unge er. Erfaringer fra ungdom og foreldre som ble intervjuet viser hvordan utforskapet griper inn i ungdommenes og foreldrenes hverdagsliv, også når det gjelder deltakelse i sosiale sammenhenger og fritidsaktiviteter. Det synes å knytte seg særlige utfordringer til skolehverdagen, men også til lagidrett, fordi utenforskapet blir ekstra merkbart for den det gjelder, men samtidig skjult for voksne rundt.

Anbefaling:

- ✓ *For alle-prosjektet er et viktig tiltak i seg selv som setter utenforskap på agendaen. Som del av og i forlengelsen av prosjektet anbefales det å ta i bruk ulike plattformer for å formidle kunnskap om utenforskap blant barn og unge og hva som kan bidra til økt inkludering og opplevelse av tilhørighet.*
- ✓ *Ettersom utenforskap ofte skjer skjult og fordi innsatser for å motvirke utenforskap også kan forsterke opplevelsen av utenforskap, er medvirkning fra barn og unge selv i innsatser for å motvirke utenforskap. Unge kan delta aktivt i utvikling av innsatsområder for økt kunnskap om utenforskap (Et eksempel på denne typen ungdomsmedvirkning er «MED ungdom i fokus» som drives av flere kommuner i Nordland fylke).*
- ✓ *For å styrke perspektiver og medvirkning fra barn og unge i For Alle-prosjektet anbefales det å invitere barn og unge til workshop og idemyldring for å drøfte hva som vil være viktig for å styrke inkludering og «innenforskap» på ulike arenaer i Sandnes.*

Konkrete innspill til tiltak fra aktører og virksomheter:

Skape jobbmuligheter for ungdommer⁹. Rekruttere målrettet de som har vanskeligheter for å få sin første jobb. Trenger kanskje noen som kan veilede ungdommer i en startfase

Satse på lønnet arbeid til de ungdommene som er på vei utenfor, med gode veiledere knyttet til dette.

Etablere interessebaserte mestringsmuligheter/aktivitetsarenaer for barn og unge

6.2 Relasjonell og økonomisk sårbarhet.

Intervjuene med ungdom gir sammenfallende erfaringsbeskrivelser av hvordan utenforskap erfares og oppleves fra innsiden. Ungdommene beskriver erfaringer med utenforskap som har vedvart over tid, ofte i mange år, og de beskriver en følelse av å være annerledes, ikke passe inn, rar eller lavere rangert enn andre ungdommer. Mange forteller

⁹ Vergemålsloven § 12 gir unge rett til å disponere egen inntekt. Ifølge presisering fra Statsforvalteren i Rogaland skal inntekten til unge i ordinært videregående skoleløp ikke inngå i beregningen av økonomisk sosialhjelp for familien. Dette er en viktig presisering for å unngå forsterking av utenforskap og redusere motivasjon for arbeidserfaring.

om en subtil og usynlig form for ekskludering som voksne ikke oppdager. De erfaringene ungdommene bærer på utløser en relasjonell sårbarhet, hvor flere blir ekstra oppmerksom på hvordan andre oppfører seg, blikk og hva som sies. Utenforskap har ifølge ungdommene bidratt til utrygghet, lav selvfølelse og sosial tilbaketrekking. Økonomi synes å forsterke denne sårbarheten. Det gjør også at ungdom setter pris på ordninger som gjør at de får mulighet til å gå på kino eller være på arenaer hvor det blir mindre synlig at de har dårlig råd (som for eksempel vinterland). Flere ungdommer avstår fra å delta på aktiviteter som koster for mye fordi de vet at foreldrene har dårlig råd. Ungdommene ser ut til å internalisere et ansvar ut fra at de ikke ønsker å belaste foreldre som har trang økonomi. Samlet viser funnene at utenforskap er både relasjonelt, materielt og psykologisk, som også sammenfaller med annen forskning.

Anbefaling:

- ✓ *Sikre god og tilgjengelig informasjon om oversikt over tilbud som er gratis, hvilke som har særskilte ordninger for lavinntektsfamilier, og hvordan en kan gå frem for å anvende ordningen – både fra aktører og virksomheter. Denne informasjonen bør rettes både mot målgruppen og mot virksomheter/aktører i kommunen og bør også være tilgjengelig på ulike språk.*
- ✓ *Undersøke videre om økonomi hos dem som driver tilbudene utgjør et hinder mot å drive mer inkluderende, og hva eventuelle inkluderingstiltak går ut på (jfr. relativt høy medlemsavgift for en del av tilbudene).*
- ✓ *Kino- og fritidskort trekkes fram som svært positivt i den kvalitative studien. Ved videreføring av ordningen bør en vurdere å etablere en «gi-videre-funksjon», slik at familier som opplever at de ikke har behov for det, kan gi tiltaket videre til barn og unge som trenger det mer.*
- ✓ *Universelle ordninger sikrer at de som trenger det, får ordningen, og funnene viser at det kan være vanskelig for foreldre å selv be om særskilte ordninger. Dersom ordninger som fritidskort etc. endres til mer behovsprøvde ordninger, er det viktig å sikre at de som trenger det mest faktisk drar nytte av tilbudet og å være særskilt oppmerksom på at behovsprøvde ordninger øker risikoen for stigma.*
- ✓ *Innhente «god-praksis»-erfaringer og utarbeide anbefalinger til organisasjoner som driver tilbud for barn og unge om hvordan lage ordninger for dem som ikke har mulighet til å betale kontingent.*

Konkrete innspill til tiltak fra aktører og virksomheter:

Aktivitetsguider som er felles "eid" av lag og organisasjoner og kommunen, som skal kunne følge opp barn og unge i aktiviteter over tid - en som har tid til å være inkluderingspedagog når ikke treneren eller aktivitetslederen har det selv

Sandnes-kortet bør øke beløpet til dem som lever i fattigdom og gjøres mer brukervennlig

Mer informasjon fra ulike organisasjoner om gratis aktiviteter og hvor den enkelte familie kan søke støtteordninger til ulike aktiviteter.

6.3 Levekårsstress og bekymringer blant foreldre

Foreldre vi har intervjuet beskriver en hverdag preget av vedvarende lavinntekt. Det gir bekymring for å ikke strekke til i forhold til barnas behov og setter foreldre i prioriteringsdilemma i forhold til barnas behov. Mange skjuler sin egen økonomiske sårbarhet overfor barna, og velger selv å spise lite for å sikre at barna får mest mulig. Noen trekker også fram hvordan levekårsstress får innvirkning på helsen, muligheten til å delta i sosiale fellesskap og overskudd til å følge opp barna på ulike aktiviteter. Foreldre beskriver videre opplevelser av skam og manglende tilhørighet i foreldrefellesskap. For foreldre med minoritetsbakgrunn kommer i tillegg andre barrierer som knytter seg til språk og kulturelle forventninger. Funnene tegner et bilde av foreldre som gjør det de kan, men som trenger støtteordninger og tilgjengelig informasjon som kan bidra til at barna opplever økt inkludering.

Anbefaling:

- ✓ *Språklige og økonomiske barrierer trekkes fram som faktorer som får betydning for utenforskap. Det anbefales at de som driver fritidsaktiviteter oppfordres til å ha tilgjengelige ordninger som kan iverksettes uten å forsterke stigma.*
- ✓ *Det anbefales å være særlig oppmerksom på barn av familier som lever i økonomisk sårbarhet eller på utsiden av sentrale velferdsordninger (som for eksempel innvandrere fra EØS-land) kan være en skjult gruppe. Foreldrenes marginalisering kan få konsekvenser for barna, og det er derfor viktig å sikre at disse barna fanges opp og får nødvendig støtte.*

- ✓ Øke bevisstheten blant foreldre for at økonomiske barrierer hindrer barns deltakelse, og oppfordre til å inkludere barn og unge som er i risiko for å stå utenfor fellesskapet (f.eks. Vil du sitte på-ordning).

Konkrete innspill til tiltak fra aktører og virksomheter:

Mentorordning for familier, familiekontakter knyttet til et nettverk av gode hjelpere i alle nabolag (jfr. Nabolagets prosjekt 'Inkluderingsmentor').

Tenk om f.eks. alle som ble bosatt i vår bydel, fikk automatisk et kort i posten eller en mail/SMS, der de ble ønsket velkommen til bydelen, og der de ble knyttet opp mot en familie/voksne som kunne vært en støtte for dem i kortere eller lengre tid. Dette uavhengig av kulturell tilhørighet.

Tilbud om aktivitetskontakter eller en slags "støttekontaktfunksjon" for å hjelpe barn i gang og klare å følge opp der foreldre ikke har evne eller mulighet for å følge opp.

6.4 Behov for bedre samordning og tilgjengelig informasjon

Mangel på oversikt blir trukket fram av både virksomheter og aktører, men kommer også fram i intervjuer med ungdom og foreldre. Mange har begrenset kjennskap til tilbud for barn og unge, hvem som tilbyr hva og hvilke støtteordninger som finnes. Det finnes ordninger for lavinntektsfamilier, men disse brukes i varierende grad. Det kan skyldes en kombinasjon av manglende informasjon, usikkerhet og stigma, men også at hjelpeapparatet heller ikke er godt nok kjent med ordningene. Virksomheter etterlyser samtidig bedre koordinert samarbeid, både mellom offentlige tjenester og mellom offentlig og frivillig sektor. Selv om det finnes mange tilbud som er gratis, er det også aktiviteter med relativt høye kostnader. Samlet fremstår dette som en systemutfordring, der potensialet for samspill er stort.

Anbefaling:

- ✓ Mer informasjon om hva som finnes av fritidstilbud til barn og unge i Sandnes kommune, og sikre at informasjon er lett tilgjengelig og på ulike språk, f.eks. en aktivitetsapp som kan ha ulike brukerinnganger (aktører/virksomheter, foreldre, barn/unge)

- ✓ Sikre at nettsiden Aktiv Sandnes blir allment kjent og tilgjengelig på språk som vurderes som relevante for innvandrerguppen i Sandnes.
- ✓ Utvikle et system for bedre samarbeid mellom dem som driver fritidstilbudene og andre instanser og virksomheter i kommunen. Som ledd i dette er det viktig å involvere ulike målgrupper, brukergrupper/aktører/virksomheter til idéutvikling og deliberasjon.

Konkrete innspill til tiltak fra aktører og virksomheter:

Lage en felles nettside med oversikt over flere aktivitetstilbud, kontaktinformasjon og på flere språk

Info på flere språk. Ta utgangspunkt i IMDI sin oversikt over hvilke land som har flest innbyggere i kommunen og tilby info på disse språkene. Legg også inn muntlig på nettsiden som lydfil. Finnes flere som ikke kan lese/skrive på eget språk.

Økt fokus på tverrfaglig samarbeid og oppheving av taushetsplikt i møte med de ulike instansene for å lettere fange opp barn som er i faresonen for å havne utenfor fellesskapet

6.5 Betydningen av inkluderende fritidsarenaer

Ungdommene beskriver store forskjeller mellom ulike arenaer hvor barn og unge ferdes. Noen aktiviteter oppleves mer inkluderende, mens andre som ekskluderende, blant annet som følge av etablerte sosiale hierarkier (hvem som er kul, hvem som er rar osv.). Noen arenaer trekkes fram som steder der ungdommene får en opplevelse av trygghet, fellesskap og egenverdi – men også hvor de kan være en ressurs for andre unge som benytter seg av tiltaket. Dette er en viktig dimensjon i lys av «Mattering», perspektivet vi presenterte i kapittel 3. Det å oppleve at en er betydningsfull, handler både om å føle at en har en verdi i seg selv, men også at en kan tilføre verdi til andre. Her trekkes lavterskeltilbud som RØFF og ChillOut fram som eksempler. Disse oppleves inkluderende fordi:

- Voksne møter ungdommene på en inkluderende måte
- Deltakerne opplever fellesskap – at ingen blir gjort til «de som er utenfor»
- Aktivitetene krever ikke dyrt utstyr eller bestemte ferdigheter

- Ungdommene får oppleve at de har verdi, men også å kunne bidra til at andre får en opplevelse av å ha verdi (mattering)

Flere peker på denne type arenaer som et viktig motstykke til andre arenaer hvor ungdommene i større grad kjenner på utenforskapet.

Anbefaling

- ✓ *Utvide lavterskeltilbud og gjøre eksisterende tilbud bedre kjent.*
- ✓ *Mange av fritidstilbudene kan oppleves ekskluderende for minoritetsgrupper i samfunnet. Det uttrykkes behov for mer nøytrale møteplasser for ungdom (livssynsnøytrale og som vektlegger kulturelt mangfold).*
- ✓ *Opprettholde ordninger som gir barn og unge i lavinntektsfamilier mulighet til å gå på f.eks. Kino, og ha gratistilbud på ulike arrangementer (som f.eks. vinterland). Eventuelt kan universelle ordninger ha en «omfordelingsfleksibilitet» der de som ønsker det kan «gi sitt kort videre til noen som trenger det».*
- ✓ *I større grad engasjere ungdom i utviklingen av og som støttepersoner i ulike aktivitetstilbud.*

Konkrete innspill til tiltak fra aktører og virksomheter:

Det må være gode voksenpersoner som driver aktivitetene som brenner for at ungdom skal være med. Gjerne et samarbeid med ungdomsteamet og, der alle i Sandnes er laget rundt barnet.

Mulighet for å skreddersy egne opplegg for enkeltindivider eller grupper. Ikke alle passer inn i det ordinære tilbudet, og sårbare unge trenger noen trygge fleksible voksne som kan koble seg på, være sammen med, legge til rette for mestring og på sikt sluse dem videre til det ordinære tilbudet.

Tidligere innsats og flere lavterskeltilbud som ikke nødvendigvis handler om idrett. Ettermiddagstilbud lokalt som kan bidra til å styrke samholdet i f.eks. en klasse eller på et trinn på en skole.

6.6 Studiens begrensninger

Denne erfarings- og kartleggingsstudien gir innsikter som vil være relevante for det videre arbeidet i For Alle Sandnes-prosjektet. Samtidig er det viktig å være klar over at all forskning har sine styrker og begrensninger, så også denne. Studien har vært gjennomført

med begrensede ressurser og i løpet av en kort tidsramme som setter noen rammer for hvor omfattende og dyptgående studien kan være. Dette får konsekvenser for studiens validitet. I begge delstudiene er utvalget begrenset. I den kvantitative delen har vi derfor sett det nødvendig å kun differensiere mellom frivillige aktører og offentlige virksomheter, uten å gjøre mer differensierte analyser på ulike typer organisasjoner innenfor disse to kategoriene. En ytterligere differensiering ville vært interessant for å se på forskjeller mellom ulike typer aktører og virksomheter, men utvalgsstørrelsen på henholdsvis 70 og 145 ville ha utfordret muligheten til å ivareta deltakernes anonymitet. Utvalgsstørrelsen gir også noen analytiske begrensninger og gir ikke grunnlag for å studere årsakssammenhenger. Likevel kan frekvensanalysene som er gjort, gi noen indikasjoner på glippsoner og forhold som kan være viktige å utforske nærmere, både i For Alle-prosjektet og i videre forskning.

I den kvalitative delen, intervjuet vi 8 ungdommer og 8 foreldre. Selv om kvalitative studier har begrenset mulighet for generalisering, er likevel deltakernes refleksjoner og erfaringer gyldige for dem som deltok, og de kan gi et grunnlag for såkalt analytisk eller teoretisk generalisering (Nadim, 2015; Payne & Williams, 2005). Det betyr at funn fra studien kan ha overføringsverdi og bidra til refleksjon og en mer analytisk vurdering av hva som er viktig å være oppmerksom på i andre liknende situasjoner (Kvale & Brinkman, 2015). Deltakerne i studien har ulik bakgrunn og livssituasjon, som samlet gir et bilde av relevante erfaringer som er viktige å være oppmerksom på når det skal utvikles innsatser for å motvirke utenforskap. Studien bidrar derfor med innsikter som kan gi økt forståelse for hvordan unge og foreldre erfarer utenforskap.

Avslutningsvis vil vi trekke fram et moment som knytter seg til begrepsbruk. Ordene vi velger former hvordan vi forstår og fortolker virkeligheten. Utenforskap er et begrep med negative konnotasjoner som i seg selv kan bidra til at vi gjør et skille mellom hvem vi anser som innenfor eller utenfor. Samtidig vil en ensidig vektlegging av mer positivt ladede begreper, slik som for eksempel inkludering, kunne tilsløre ulike forhold som skaper og opprettholder utenforskap, ekskludering og marginalisering. Det er heller ikke slik at utenforskap og «innenforskap» er gjensidig utelukkende, ettersom noen vil kunne føle seg utenfor fellesskapet på en arena og innenfor på en annen. I denne rapporten har oppdraget vært å gjøre en erfarings- og behovskartlegging i forhold til utenforskap blant

barn og unge – som er viktig kunnskap for å jobbe med inkludering. Vi vil likevel understreke at en bevissthet om hvilke begreper vi tar i bruk og hvordan de virker er viktig i både forskning og praksis.

Referanser

- Andersen, M. L., Reme, B.-A. & Wörn, J. (2025). Sosial ulikhet i psykisk helse hos barn og unge. I H. M. Tvedten og L. Bang (Red.). *Temautgave av Folkehelse rapporten 2025: Barn og unges psykiske helse* (58-66). Folkehelseinstituttet.
- Backe-Hansen, E., Madsen, C., Kristofersen, L.B. & Hvinden, B. (2014). *Barnevern i Norge 1990-2010. En longitudinell studie*. Oslo: NOVA
- Bakken, A. (2024). *Ungdata 2024 Nasjonale resultater*. OsloMet Storbyuniversitetet, Velferdsforskningsinstituttet NOVA.
<https://kudos.dfo.no/documents/103156/files/40699.pdf>
- Bakken, A. & Elstad, J. I. (2012). *For store forventninger? Kunnskapsløftet og ulikhetene i grunnskolekarakterer*. (Nova-rapport 7/2012). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. <https://kudos.dfo.no/documents/7968/files/7864.pdf>
- Brandt, L., Liu, S., Heim, C. & Heinz, A. (2022). The effects of social isolation, stress, and discrimination on mental health. *Transl Psychiatry*, 12(1), 398.
<https://doi.org/10.1038/s41398-022-02178-4>
- Bulimwengu, A. S. & Cartmel, J. (2022). *The tween years: A systematic literature review for services for children aged 10-13 years*. Hellyon
- Dalen, H. B. (2025). *Fattigere barn driver mindre med idrett*. Statistisk sentralbyrå.
<https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/levekar/artikler/fattigere-barn-driver-mindre-med-idrett>
- Ellingsen, I. T., Kleppe, L. C. & Harsløf, I. (2023). Bærekraftig sosialt arbeid. I I. T. Ellingsen, L. C. Kleppe, I. Levin & B. Berg (red). *Sosialt arbeid – en grunnbok* (s. 85-101). Universitetsforlaget.
- Evensen, M., Klitkou, S.R., Øverland, C., Lyngstad, T.H., Vollset, S.E. & Kinge, J.M. (2021). Parental income gradients in adult health: a national cohort study. *BMC Medicine*, 19(152), 1–14. <https://doi.org/10.1186/s12916-021-02022-4>
- Farrell, A. H., Schiralli, K. N. & Volk, A. A. (2021). Factors that influence bullying. I T. K. Shackelford & Weekes-Schackelford, A. (Red.). *Encyclopedia of evolutionary psychological science*, 2909-2913. Springer.
- Filia, K., Teo, S. M., Brennan, N., Freeburn, T., Baker, D., Browne V, Watson, A., Menssink, J., Prasad, A., Killackey, E., McGorry, P. D., Cotton, S. M. & Gao, C. X. (2025). Interrelationships between social exclusion, mental health and wellbeing in adolescents: insights from a national survey. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, 34(5), 1-10. <https://doi.org/10.1017/S2045796024000878>

- Flett, G. L. (2022). An introduction, review, and conceptual analysis of mattering as an essential construct and an essential way of life. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 40(1), 3–36. <https://doi.org/10.1177/07342829211057640>
- Fyhn, T., Radlick, R.L. & Sveinsdottir, V. (2021). *Unge som står utenfor arbeid, opplæring og utdanning. En analyse av unge i NEET-kategorien*. (Rapport 2-2021). NORCE. <https://www.ks.no/contentassets/25072fbf9d4d4577899c335e431117d7/Unge-utenfor-arbeid-opplering-og-utdanning.pdf>
- Goldblatt, P., Castedo, A., Allen, J., Lionello, L., Bell, R., Marmot, M., Heimborg, D. & Ness, O. (2023). *Rapid review of inequalities in health and wellbeing in Norway since 2014 - Full Report*. Institute of Health Equity. <https://www.instituteofhealthequity.org/resources-reports/rapid-review-of-inequalities-in-health-and-wellbeing-in-norway-since-2014>
- Grønmo, S., Nilsen, A. & Christensen, K. (2021). *Ulikhet: Sosiologiske perspektiver og analyser*. Fagbokforlaget.
- Hansen, I.L.S., Jensen, R.S. & Hansen, H.C. (2020). *Mind the gap! Nordic 0-24 collaboration on improved services to vulnerable children and young people*. (Rapport 2020:21). Fafo. <https://www.fafo.no/images/pub/2020/20756.pdf>
- Heck, I. A., Shutts, K. & Kinzler, K. D. (2022). Children's thinking about group-based social hierarchies. *Trends in Cognitive Sciences*, 593-606. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2022.04.004>
- Horn, S., Seterhus, K., Brændhaugen, S. & Bratvold, B. (2020). *Det må jo ha vært min egen skyld. En rapport om utenforskap hos barn og unge*. Voksne for barn. https://vfb.no/content/uploads/2020/11/Utenforskapsrapport_sider_lavopplost.pdf
- King, N. (2012). Doing template analysis. I: G. Symon & C. Cassell (red.). *Qualitative organizational research: Core methods and current challenges* (s. 427-450).
- Kojan, B. H. & Storhaug, A. S. (2021). *Barnevern og sosioøkonomisk ulikhet – sammenhenger, forståelser og ansvar*. (NTNU-Rapport). Norges tekniske-vitenskapelig høyskole.
- Krogstad, S. (2021). Hva skal til for å få flere i arbeid? *Tidsskriftet Norske Legeforening* 141(3). 1-6.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3.utg). Gyldendal Akademisk.
- Meld.st. 28 (2024-2025). *Tro på framtida – uansett bakgrunn*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20242025/id3105151/?ch=1>

- Messiha, K. Altenburg, T. M., Giné-Garriga, M., Chasting S. & Chinapaw, M. J. M. (2025). Enriching the existing knowledge about co-creation: Identifying dimensions of co-creation using explicit theory in various research fields. *Minerva*
<https://doi.org/10.1007/s11024-024-09559-7>
- Myran I. H. & Järnerot, A. (2025). To skolars perspektiv på overgangen til mellomtrinnet. I G. M. Strand & Järnerot, A. (red). *Overganger i oppvekst og utdanningsløpet: Fra barnehage til læretid eller høyere utdanning* (s. 43-62). Universitetsforlaget.
- Nadim, M. (2015). Generalisering og bruken av analytiske kategorier i kvalitativ forskning. *Sosiologisk tidsskrift*, 33(3), 129–148. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2928-2015-03-01>
- NESH, (2021). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. De Nasjonale forskningsetiske komiteer.
<https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>
- Nordahl, T. & Nordahl, S.Ø. (2023) Sosial ulikhet i skolen. *Paideia, Tidsskrift for professionel pædagogisk praksis* (25), 6–20.
<https://tidsskrift.dk/Paideia/article/view/143980>
- NOU (2020:15). *Det handler om Norge. Bærekraft i hele landet. Utredning om konsekvenser av demografiutfordringer i distriktene*. Kommunal- og moderniseringsdepartementet.
- OECD. (2015). *The Innovation Imperative in the Public Sector: Setting an Agenda for Action*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/en/publications/the-innovation-imperative-in-the-public-sector_9789264236561-en.html
- OECD (2018). *Investing in youth: Norway*. OECD Publishing, Paris
- Oslo Economics, Hyggen, C. & Ekhaugen T. (2021). *Samfunnsøkonomisk vurdering av marginalisering og utenforskap*. Barne- og familiedepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/015adcd9442b462e998821e3ee1b2973/samfunnsokonomisk-vurdering-av-marginalisering-og-utenforskap-oslo-economics.pdf>
- Payne, G. & Williams, M. (2005). Generalization in Qualitative Research. *Sociology*, 39(2), 295–314. <https://doi.org/10.1177/0038038505050540>
- Pettersen, M. & Røv, V. (2025). *Over 100 000 unge utenfor – halvparten finner vi ikke i registrene*. Statistisk sentralbyrå (publisert 9. desember 2025, endret 15. desember 2025). <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/artikler/over-100-000-unge-utenfor--halvparten-finner-vi-ikke-i-registrene>
- Regjeringen (2023). *Alle barn og unge skal ha gode fremtidsutsikter – regjeringen med nytt arbeid for å inkludere flere*. Barne- og familiedepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/alle-barn-og-unge-skal-ha-gode-fremtidsutsikter-regjeringen-med-nytt-arbeid-for-a-inkludere-flere/id2996161/>

Regjeringen (2025). *Regjeringen med nullvisjon for utenforskap*. Barne- og familiedepartementet og Kunnskapsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/Regjeringen-med-nullvisjon-for-utenforskap/id3089970/>

Ribeiro, L.A., Zachrisson, H.D., Nærde, A., Wang, M.V., Brandlistuen, R.E. & Passaretta, G. (2022). Socioeconomic disparities in early language development in two Norwegian samples. *Applied Developmental Science* 27(2), 172–188.

<https://doi.org/10.1080/10888691.2022.2051510>

Rosenberg, M. & McCullough, B. C. (1981). Mattering: Inferred significance and mental health among adolescents. *Community and Mental Health*

Plesko, C. M., Yu, Z., Tobin, K. & Gross, D. (2021). Social connectedness among parents raising children in low-income communities: An integrative review. *Research in Nursing & Health*, 44(6), 876-993. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1002/nur.22189>

Prilleltensky, I. & Prilleltensky, O. (2021). *How people matter: Why it affects health, happiness, love, work, and society*. Cambridge.

Sandnes kommune (2024). *Se – støtte – samhandle, Frivillighetsstrategi 2024-2028*.

<https://www.sandnes.kommune.no/globalassets/nytt-sidetre/bolig-og-byutvikling/planer-strategier-og-analyser/frivillighetsstrategi.pdf>

Sandnes inkluderingsråd (2025). *Sammen skaper vi et inkluderende Sandnes*.

<https://www.inkluderingsrad.no/>

Sandsør, A.M.J., Zachrisson, H.D., Lynn, K.A. & Dearing, E. (2023). The widening achievement gap between rich and poor in a Nordic country. *Education Research* 52,195–205. <https://doi.org/10.3102/0013189X221142596>

SSB (2025). Barn si fritid. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/idrett-og-friluftsliv/statistikk/barn-si-fritid>

SSB (2024). Lavere andel barn med vedvarende lavinntekt i 2023. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/lavere-andel-barn-med-vedvarende-lavinntekt-i-2023>

SSB (2023). *Hvor mange norske barn og unge er i fare for å vokse opp i fattigdom? (Del 1)*. <https://www.ssb.no/ssb-skole/undervisningsopplegg/barn-og-unge-i-lavinntektshusholdninger/hvor-mange-norske-barn-og-unge-er-i-fare-for-a-vokse-opp-i-fattigdom>

Størksen, I., Ellingsen, I.T., Wanless, S.B., McClelland, M.M. (2015). The Influence of Parental Socioeconomic Background and Gender on Self-Regulation Among 5-Year-Old Children in Norway. *Early Education and Development* 26, 663–84.

<https://doi.org/10.1080/10409289.2014.932238>

Syse, A. Grøholt, E. K., Madsen, C. Aarø, L. E. Strand, B. H. & Næss, Ø. E. (2022). Sosiale helseforskjeller i Norge. I C. Stoltenberg (Red). *Folkehelse rapporten: Helsetilstanden i Norge 2018*. Folkehelseinstituttet.

Universitetet i Oslo. (u.å.). *Autotekst – tale til tekst med Whisper fra OpenAI*.

Universitetet i Oslo. <https://www.uio.no/tjenester/it/lyd-video/autotekst/>

von Heimburg, D. & Ness, O. (2022). Sosial inkludering, mattering og livskvalitet (Gjesteinnlegg). Verdensdagen for psykisk helse.

<https://www.verdensdagen.no/gjesteinnlegg/sosial-inkludering-mattering-og-livskvalitet>

Februar 2026
ISSN 2387-6662
ISBN 978-82-8439-455-8
Rapport nr. 138

Universitetet i Stavanger
N-4036 Stavanger
Norge
www.uis.no

